

Лезги газет

Жуван Ватан, ватанэгълияр,
дидед чӀал хуьх!

Самурдин тама

ТАСС-ди хабар гузвайвал, алай йису милли "Самурский" паркуни мулкарал герек тир инфраструктура галаз визит-центр ва музей эцигда.

Чешмедиз Дагъустандин тӀебиатдин государствдин заповедникдин директордин заместитель Гъажибег Жамирзоева хабар гайивал, визит-центр тамам комплексдик ибарат жеда. Адак инспектор ва визит-центрадин къуллугъчяр патал махсус къвал, ял ядай чка, улакьар ва велосипедар аквазардай пен, шиклрин выставкаяр тешкилдай майдан, актовый зал, музей ва са жерге маса дараматар акатда.

Визит-центрада гъар са касдиз Къиблепатан Дагъустанда милли парк арадал гъунин тарихдихъ, чкадин тӀебиатдихъ, Самур тама авай гъайванрин алемдихъ галаз таниш хъун патал шартӀар тешкилда.

Чешмедин малуматралди, эцигунрив алай йисан гатфарихъ эгечӀдайвал я. Визит-центр лагъайтӀа, 2022-йисан гатфарихъай ахъайда.

1920 – йисалай акъатзава

N 2 (10959) хемис 14 – январь, 2021 – йис WWW.LEZGIGAZET.RU

Къимет "Дагпечатдин" киоскрай - 16 манат

Пешекарвилин сувар мубаракна

Россиядин печатдин йикъан вилик РД-дин Къилин везифаяр вахтуналди тамарзавай Сергей Меликов федеральный, республикадин ва чкадин СМИ-рин векилрихъ галаз гуьруьшмиш хъана. Мяркатда РД-дин Гъукуматдин Председателдин заместитель Анатолий Къарибова, РД-дин Къилин ва Гъукуматдин Администрациядин Руководительдин 1-заместитель Мурад Къазиева, РД-дин Къилин ва Гъукуматдин Администрациядин информациядин сясатдин рекъяй управленидин начальник Рашид Акавова, РД-дин Къилин ва Гъукуматдин Администрациядин пресс-къуллугъдин руководитель Низами Гъажибалаева, РД-дин информациядин ва печатдин министр Умаросман Гъажиева ва масабур уштиракна.

Сифте нубатда Сергей Меликова СМ-рин векилри пешекарвилин сувар тебрикна ва СМ-риз къуд лагъай гъукум гъаӀ гъавая лугъун тийизвайди къейдна. "Информациядин майданда киле физвай крари дуьзгъун къарарар къабулуниз, абур къилиз акъудуниз ва халкъдихъ галаз алакьа хуьниз таъсирзава. Лугъун лазим я хъи, алай аямда массовый информациядин такъатрин роль хкаж жезва, пешекарвилин суварни и кардихъ галаз алакьалу я", - лагъана региондин регъберди. Ада гъаӀни къейд авурвал, СМ-яр неинки къенин йикъан гъаӀкъат къалурзавай гуьзгъу, гъаӀ яшайшдин важиблу институт ва гъукумдив жемиятдин тӀварцихъай герек хабарар агакьарзавай къурулушни я.

Дагъустандин жемиятдин уьмуьрда масс-меиади къугъавзавай ролдикай лугъуналди, Сергей Меликова тӀугъвалдин вахтунда СМ-ри тухвай метлебул къвалахни къейдна. "ТӀугъвалдин месэла анжах духтуррин, маса къурулушрин, карха-

найрин алахъунралди пайгардик кутаз хъун мумкин тушир, абурун куьмекдиз информациядин такъатарни атана, абур халкъ дуьз гъавурда тун. Анжах са тӀугъвалдин темадикай кхъинай заз кез сагърай лугъуз къанзава. И четин вахтунда куьне куь хивез агъалийри сабурувал хуьнин, абур гъаӀкъи хабарар, гъукумди къабулзавай серенжерин гъаӀкъиндай малуматар агакьарунин къаӀгъярни къачуна. Гила вакцинадиз ва маса крариз талукъ хабарарни вахтунда ва дуьзгъундаказ агакьарна къанда, гъаӀкъи лагъайтӀа, ихътин серенжерни чаз тӀугъвалдихъ галаз менфятлудаказ женг чӀугвадай мумкинвал гуьз", - лагъана региондин къили.

Региондин руководителди важиблу мад са темадал - ДАССР арадал атана 100 йис тамам хъунал желбна: "Юбилейдин и югъ анжах са йикъахъ галаз алакьалу авун дуьз жедач. 2021-йис Дагъустандин Виш йисан юбилейдинди я. Вири йисан вахтунда Дагъустандин юбилейдихъ галаз алакьалу шад мярекатрикай кхъена къанда".

Ахпа республикадин регъберди журналистрин суалриз жавабар гана.

Чилерин статусдин гъаӀкъиндай

И месэлади, региондин Къилин фикирдалди, Дагъустан вилик финиз къеӀ гуьва. Чкадин экономика вилик тухун патал пул чара ийизвай инвесторди вичин къазанжидикай фикирзавайди я. Амма адаз ишлемишиз къанзавай чилин статус тайин туширвилляй къвалах акваззава. Ида рекъер тукӀуьруниз, инфраструктурадин маса месэлаяр гъалунизни къеӀ гуьва. Ихътин гъалара карчи, инвестор къулай маса чкадиз фиди. Им лап кар алай месэла я ва ам чна датӀана гуьзчивиликни кутун лазим я, - лагъана Сергей Меликова.

Азаддиз фикир лугъуникай

Сергей Меликов гъукум ачуьдиз критика авунин терефдар я. СМ-и къуд лагъай гъукум я. Амма бязи журналистри ва блоггерри и азадвилляй менфят къачузвай тегъердал ам рази туш. Критика ийидай чкадал критиканстводал, экъуьгъунрал, миллетчивилел машгъул жезва ва идалди инсандин намусдик хӀкурзава.

Кадрийрин гъаӀкъиндай

Сергей Меликов жуьреба-жуьре конкурсрин гъалибчирив гуьрметдивди эгечзава. Анжах къвалахал къабулдайла, конкурсантриз регъбервал гунин жигъетдай авай тежрибадизни фикир гана къанда. Алакьунар авай жегъилар чӀехи къуллугърал (министрдин) тайинаралди, абур маса къуллугърал тежриба къватӀун лазим я.

Дербентдин гъаӀкъиндай

РФ-дин виридалай къибледин шегъердиз кьетӀен статус гуда ва ида ам тарихдин объект ва алай аямдин туриствилин центр хъиз вилик фидай мумкинвал артухарда. Дербентдин администрациядин киле авайла Хизри Абакарова шегъерда къватӀ хъайи хейлин месэлаяр гъялна ва гилани ада шегъер вичин гуьзчивиликай худнава.

"РД-дин лайихлу журналист"

тӀварцин гъаӀкъиндай

Ихътин теклифдин тереф Сергей Меликова хвена ва ада талукъ министерстводиз и месэладин гъаӀкъиндай теклифар газурунин тапшуругъ гана.

Мяркатдин сергъятра аваз Сергей Меликова республикадин жуьреба-жуьре СМ-ра къвалахзавай журналистрив гуьрметдин грамотаярни вахтана.

Гуьруьшдикай гегъеншдиз РД-дин Къилин официальный сайтдай кӀелиз жеда.

Нумрадай кӀела:

СИЯСАТ

Къимет гун гъеле фад я, амма...

Вахтуналди республикадин Къилин везифаяр тамарзавайди еке рахунар ийизвач, чӀехи крар хиве къазвач, ам регионда авай гъаларихъ галаз мукъувай таниш жезва, жемиятдихъ галаз алакьа, диалог кардик кутаз алахъзава. Им гзаф кар алай месэла я.

► 3

ИРС

Балугъ - гъуьле, ам - чӀалара...

Эгер ада чаз тунвай, виш 3 томдикай ибарат тир "Лезги чӀалан баянрин словарда" кардик кутунвай къван чешмейриз къимет гайтӀа, аквада хъи, аллимди гъилелай, вилелай тавур, чпин куьмекдалди лезги чӀалан аламатар чаз мукъва ийизвай художественный литературадин ктабни журнал, газетдин макъала, илимдин къвалах амайди хъиз туш.

► 5

ЭКОНОМИКА

Зирзибилдин месэла веревирдна

Зирзибил са шумуд юкъуз вахчун тийиз ва абур къватӀдай чанахар (контейнер) алай майданарни кваз амукъайрив ацӀанваз хъайи вахтар мукъвал-мукъвал тикрар жезвай.

► 7

ЖЕМИЯТ

Ам чи дамахни я, даяхни

Чавай Сулейман Абусаидовича ийизвай къван мергъяматлувилин вири серенжерин сан-гъисаб къалуриз жедач, им тамамвилелди къилиз акъудиз жедай карни туш. Чи вилик абур вири къалурунин везифани акъвазнавач. Амма са кар ашкара я: Сулейман Керимов - чи халкъдин дамахни я, даяхни.

► 9

УЬМУЬР

Яцран йис

Алукънавай йисан гъаӀкъиндай аяндарвилин фикрар дуьньядин ва Россиядин астрологрини, политикрини, астрономрини ачуьхарзава. Алай вахтунда дуьньядин халкъарин тӀал сад я ва абур гузвай суални сад я: тӀугъвалдин эхир мус жеда? Идан гъаӀкъиндай инсанар умудлу ийидай фикрар ава.

► 10

ХАБАРАР

Уьлкведин дамах

2020-йисан апрелдидай А.Агъакишиева Ставрополдин крайда МЧС-дин начальникдин заместителдин везифаяр вахтуналди тамарна. Мукъвара чаз малум хъайивал, 2020-йисан 28-декабрдиз РФ-дин Президент В.Путинан къарардалди чи ватанэгъли Ставрополдин крайда Россиядин МЧС-дин начальникдин заместителдин къуллугъдал тайинарнава.

► 12

Къилин редактордин гаф Аллагъди гайитла...

Мегъамед ИБРАГЪИМОВ

Акъалтлай четин ва агъур имтигъандиз элкъвей 2020-йис куьтягъ хъана. Вири дуьньядин тарихда ам коронавирисдин тлугвалдин тламга алаз гъатна. Йис акъалт хъанватлани, тлугвал алатнавач. Гъавилляй чун чи сагъламвилел мукъаят хъана кланда. Гъич тахъайтла, духтурри, пешекарри гузвай меслятрал, тайнарзавай къайдайрал амал авун герек я...

2020-йис "Лезги газет" патални регъятди хъанач. Тлугвалдихъ галаз алакълалу яз, вири идарайра хъиз, чи редакцияда зегъмет члугвазвай, чпин яшар 65 йисалай алатнавай къуллугъчир, къвалли шартлара къвалахуниз мажбур хъана. Яратмишзавай кас патал сергъятар тайнарун им адан бажарагъдал, алакълунрал къенерар гълна лагъай члал я. Амма гъикъван четин хъанатлани, чна, къуватар сад авуна, газет акъудна, къелзавайбурул руьгъдин ем агакъарна.

Тлугвалди газетдин тираж тлмил хъунизни таъсирна. Эхиримжи йисара сифте яз "Лезги газетдин" тираж 5000-дал къван аватна. Гъа са вахтунда къейдна кланда, неинки са чи, гъакл республикада чапзавай амай газетрин тиражарни виле акъадайвал тлмил хъана. Ятлани "Лезги газет", тираждин къадардал гълтайла, Дагъустандин милли газетрин арада 1-чкадал хъана.

2020-йис "Лезги газетдин" юбилейдинди тир. 100 йис тамам хъун къейд авун патал чун гъеле 2019-йисуз гъазурвилер акъаз эгечнава. Амма мад гъа тлугвал себегъ яз пландик кутунвай вири мярекатар вахтуналди акъвазаруниз мажбур хъана. Газетда "Лезги газетдин" - 100 йис" рубрика арадал гъана. Адан сергъятра аваз жуьреба-жуьре авторри къенвай лезги публицистикадин тарихдиз, къенин юкъуз авай гълариз талукъ макъалаяр, очеркар, шиарни эссеяр чапна. Редакциядихъ галаз фадлай алакълар хуьзвай Хив райондин Фригърин хуьрун юкъван мектебдин муаллим, Мегъамед Гъажиеван тварунихъ галай премиядин сагъиб Абдул Ашурагъаева милли газетдин юбилейдиз талукъларнавай къилдин къватлал чапдай акъудна. Ана авторди газетдикай вичин фикирар, бахшбандер, макъалаяр, зарисовкаяр ва маса эсерар санал къватлани.

Юбилейдикай рахъитла, ам, Аллагъди гайитла, алай йисан сентябрдин вацра Махачкъалада къейд ийиз кланзава. И вакия Дагъустанда 2021-йисуз къейддай республикадин метлеб авай мярекатрин сиягъдик кутунва. Юбилейдин сергъятра аваз газетдин тарихдиз талукъларнавай документальный фильм ва ктабни акъуддайвал я. Идалай гъейри, школьникринни студентрин арада гъар жуьредин конкурсар, олимпиадаяр тешкилда, районра, члехи хуьрера къелзавайбурухъ галаз гуьруьшар къиле тухуда, редакциядихъ галаз алакълу хуьзвай штатдик квачир мухбиррин зегъмет къейдда...

Алатай йисуз "Дагпечать" ГАУ-дихъ галаз къиле тухвай къвалахдин нетижада Дербент райондин Белиж поселокда киоск кардик кутуна. Мукълара Ахъегърин хуьрени киоск ахъайна. Къенин юкъуз Къиблепатан Дагъустанда 4 киоск эцигнава: винидихъ Тварар къурбурулай гъейри, киоскар Къасумхуьрелни, Мегъарамдхуьрени ава. Мумкинвал хъайитла, алай йисуз Къурагъ райондани "Дагпечатдин" киоск ахъаюн фикирдик ква. И къвалах къиле тухунин къилин макъсад газет къивзайбуруз пулдал гълтайла къезилвилер тешкилунихъ галаз алакълалу я. Эгер почтадин отделениедай "Лезги газет" къивдай къимет йис патал 977 манат ятла, киоскдай 456 манат я.

2021-йисуз, шукур хъурай Аллагъдиз, газетдин тираж хъакъ хъхъана - 6686 экземплярдин агакъна. Вилик йисара хъиз, цини, тираждал гълтайла, "Лезги газет" республикадин госуларстводин СМИ-рин арада сад лагъай чкадал ала. Гекугун патал маса газетрихъ алай йисуз ихтин тиражар ава: "Дагестанская правда" - 2975 экз., аваррин "Гъакъикъат" - 6110 экз., даргийрин "Замана" - 4000 экз., къумукърин "Елдаш" - 3886 экз., яхулрин "Илчи" - 2000 экз., "Табасарандин нулар" - 1372, ногъайрин "Йилахрин сес" - 2500 экз. Тираждал гълтайла сад лагъай чкадал хъун, сифте нубатда, хайи члалан, Ватандин къадир авай баркаллу лезги халкъдин агалкъун я.

Подпискадин вахтунда редакцияди "Лезги газет" - гъар са къвализ" лишандик кваз махсус серенжем къиле тухвана. Адан сергъятра аваз чи уьлкведин жуьреба-жуьре регионра яшамаш жезвай чпихъ мумкинвилер авай стхайрини вахари хуьрера авай чпин мукълва-къилийри, мектебра къелзавай аялриз, дарда авай хизанриз хейлин газетар къена. Яргълал тир Ханты-Мансийскдилай гатлунна дагълух Къурагърин хуьрел къведалди цлудралди ватангълийри газетар подписка авун патал редакциядив пулдин такъатар агакъарна. 5, 10, 20, 30, 50, гъатта 100 агъзурдалайни виниз пулар гайи жумарт рухъаяр хъана. Абурукай гъафбурун тварар газетдин и нумрадин 4-чина къунва. Тварар къамир лагъайбури хъана. Заз абурухъ ва 2021-йис патал "Лезги газет" къенвай гъар са ватангълидихъ элкълена къилди жуван ва редакциядин вири коллективдин патай сагърай лугъуз кланзава. Куьне хайи члалахъ рикл кузвайди гъакълкъи кралалди субутна. Аферин!

Эхирдайни заз газет къелзавайбуруз редакциядихъ галаз алакълу хуьрени эвер гуз кланзава. Куьне ракурзавай маналу, важиблу эсериз газетдин чинрал гъамиша чка жедда. Хайи члал хуьхъ ва ам клан хуьхъ! Члал амай къван халкъни амукъдайди рикълелай алудмир!

Хъсанвилехъ дегиш жезва

Чи мухбир

12-январдиз Дагъустандин Къилин везифаяр вахтуналди тамамарзавай Сергей Меликова коронавирисдихъ галаз женг члугвадай Оперштабдин цийи йисуз сад лагъайди тир заседание къиле тухвана.

Сифте нубатда республикадин регъберди цийи йисан тлатилрин вахтунда здравоохраненидин къурулушди чпин везифаяр къвалахдиз къеци тагана къилиз акъудайди къейдна. И жигъетдай ада региондин здравоохраненидин министрстводин, Роспотребнадзордин республикада авай Управленидин къиле авай ксариз къиле тухвай къвалахдай сагърай лагъана.

Заседанидал Дагъустандин вице-премьердин везифаяр вахтуналди тамамарзавай Анатолий Къарибова Оперштабдин виликдай къабулнавай къарарар къилиз акъудзавай тегъердикай галай-галайвал суьгъбетна. Гъа гисабдай яз, вице-премьерди COVID-19 азардиз акси вакцина ягъун лазим тир агъалийрин гъл ахтармишун ва вакцина санай масануз тухун патал РД-дин Минздравдиз 5 миллиондилай виниз пул чара авунвайдакани хабар гана.

Анатолий Къарибов къилди дарманралди таъминарунин месэладани акъвазна: къенин юкъуз медицинадин идарайра 25 дармандикай ибарат тир резерв арадал гъанва. Идалайни гъейри, амбулаторный къайдада сагъарзавай азарлуяр патални медицинадин идарайриз лазим дарманар агакъарзава ва абур пайзава. Ик, 2200-далай виниз азарлуяр герек дарманар агакънава. Мадни, республикадин стационарарни 3,5 миллион манатдин къадарда аваз дарманралди таъминарунин месэладан, вице-премьердин везифаяр вахтуналди тамамарзавайдан гафаралди, гуьзчивал авун давам жезва.

Геж тавуна, алатай йисан декабрдиз, коронавирисдин азар дуьздак акъудзавай ва сагъарзавай 12 агъзурдалай виниз медроботникриз, санлай къачурла, 320 миллион манатдилай артух къадарда аваз махсусдаказ тайнарзавай алава пулар гана. Тайин себегъ аваз и пулар таганвай 113-далай тлмил ксарив абур и мукълара агакъна.

Дагъустанда эпидемиологиядин жигъетдай алай вахтунда арадал атанвай гъларикай Роспотребнадзордин региондин Управленидин регъбер Николай Павлова га-

лай-галайвал суьгъбетна. Адан гафаралди, эхиримжи суткада чеб лабораториядин анализрин куьмекдалди тестикъларнавай, COVID-19 азар квай 159 дуьшуьш дуьздак акъуднава. Эхиримжи пуд гъафтедин муддат фикирда аваз къимет гун яз, гълалар хъсан патлахъ дегиш жезва. Республикадин муниципалитетра гълалар гъар сана са жуьре я. Амма, ада къейд авурвал, абурукай 23 районда гълалар хъсанвилехъ дегиш жезва, 5 районда лагъайтла, коронавирисдин азар акатайбуру малум туш.

Санлай къачурла, республикада эпидемиологиядин гълалар члурбуру яз амукълунин себегърикай сад яз Николай Павлова агъалийри маскайрин режимдал амал тавун къейдна: азарлу хъайибурукай 62 процентди маскар алукънавачир. Гъаф инсанар къватл жезвай чкайриз финни азар акатунин себегърикай сад тирди лагъана. Чир хъайивал, азарлу хъайибурукай 23 процент инсанар рагъметдиз феий чкайриз, мехъеррик, алишверидин еке центрайриз, базарриз фенвайбуру тир.

Арадал атанвай гълалар фикирда къуналди, Николай Павлова Дагъустанда самоизоляциядин режим 65 йисалай виниз яшара авай агъалияр патал 28-январдалди давамарун теклифна. Виликдай къабулнавай сергъятламишунарни кардик кумукълун давам жедда.

Заседанидал коронавирисдиз акси вакцина ягъунин месэладани къилди акъвазна. Дагъустандин здравоохраненидин министрдин везифаяр вахтуналди тамамарзавай Татьяна Беляевадин гафаралди, азардиз акси рапар ягъун патал республикада 27 пункт кардик ква. И кар къилиз акъуддалди виликмаз ивидик антитела квани квачни мажбуридаказ ахтармишда. Республикадин вири пунктариз вакцина агакъарнава ва ам махсус холодильникра хуьзва.

Заседанидикай геьеншдиз РД-дин Къилин сайтдай къелиз жедда.

“Сагълам хуьр”

Лезги ФЕТГЪУБЛАГЪ

Сир туш хъи, чи йикъара Дагъустандин дагълух районрин хуьрера медицинадин жигъетдай тарифдин гълалар авач. Гъавилляй агъалийриз вахтунда чпин азарар тайнардай, абур сагъардай мумкинвални жезва. Ихътин шартларакай хабар авай чи ватангъли. Москвадин 115-нумрадин азарханада къвалахзавай духтур Загъир АГЪАМОВА алатай йисалай "Сагълам хуьр" лишандик кваз яшайишдин проект кардик кутунва. Проектдин макъсад Москвадин пешекар духтуррин дестеди пулсздаказ хуьрун агъалийрин сагъламвал ахтармишуникай ибарат я. Сагъарунин рекъай алай аямдин вини дережадин тадаракрин лазимвал аваз хъайитла, начагъбуруз уьлкведин меркездиз финин меслятарни гузва.

"Сагълам хуьр" проект сифте яз ада алатай йисуз вичин ватан тир Хъартас-Къазмайрин хуьре къилиз акъудна.

Загъир духтур къиле аваз, мергъяматлувилин серенжемда иштиракзавай духтуррин десте и йикъара Агъл райондин Дулдугъ ва Тлпигъ хуьрериз фена. Дагълух хуьрун агъалийрин сагъламвиллин гълариз

Москвадай атанвай са жерге пешекарар килигна. Меркездай атанвай духтуррин серенжемдик чкадин духтуррини чпин пай кутазава.

"Малум хъайивал, дагълух районда гъафни-гъаф эндокринологдин, травматолог-ортопеддин, гъатта гинекологдинни игътияж ава", - лугъуза Загъир духтурди.

Къейд ийин, тежрибалу духтуррин дестеди къиле тухвай мергъяматлувилин серенжемдикай РГВК "Дагъустан" телеканалдини репортаж къалурна. Анай къалурай хейлин агълувийри духтурриз еке алхишар авуна.

Москвадин духтурри медицинадин рекъай еке мумкинвилер авачир дагълух хуьрера и серенжем гележгдани давамардайвал я.

Коронавирус: эхиримжи рекъемар

РД-дин Роспотребнадзордин делилралди, 13-январдиз Дагъустанда коронавирис акатайбурун къадар 25 520-дав агакънава. Эхиримжи юкъуз коронавирис акатай 159 кас дуьздак акъудна.

Гъа са вахтунда духтуррилай начагъ хъайи 22 171 кас (эхиримжи юкъуз - 168) сагъар хъийиз алакълана. Санлай къачурла, республикада 1 152 429 кас ахтармишнава. 2 076 кас, амайбурукай чара авуна (изоляция), къвалера ава. Дагъустанда коронавирисдик 1 167 (эхиримжи юкъуз - 6) кас къена.

Интервью

2020-йисуз вири уьлкведа хъиз, чи республикадани цийивилер, дегишвилер кыле фена. Сиясатда, жемиятда, медениятдин уьмуьрда, яшайишдин хиле ва ик мад. Асул дегишвилерикай сад Дагъустандин кылииз Сергей Меликов атун хъана. Дагъвийри адак еке умударни кутунва...

Алатай йис республика патал гыхьтинди хъана? Дагъустандин гьукумда кыле фенвай дегишвилерин нетижаяр гыхьтинбур хъун мумкин я? Владимир Васильева Дагъларин уьлкведа гыхьтин гел туна? И ва маса суалриз кье госуларстводин ва жемиятдин машгъур деятель, жемиятдинни сиясатдин ВГТРК ТВ-дин руководитель, РД-да ОНФ-дин сопредседатель, Дагъустандин Общественный палатадин комиссиядин председатель, чи ватангълы Ильман Субгъанович АЛИПУЛАНОВА жавабар гузва.

Къимет гун гьеле фад я, амма...

Мегъамед ИБРАГЪИМОВ

■ Ильман Субгъанович, 2020-йис тарихдиз хъфенва. Куьн паталди ам гыхьтинди тир? Цийи йисуз фикиррик вуч ква?

- Алатай йис гы патахъай къуртани акъалтлай муракабди тир. Тлугъвалди чакай гъар садан уьмуьрда дегишвилер туна. Газфбур тлугъуьндин есирда гъатна. Генани гъайиф къведай кар - чи мукъва-кылийрикай, дустарикай, санал къвалахзавай юлдашрикай бязибур коронавирусдин, стлал-жемдин къурбандар хъана. Исятдани дуньяда, чи уьлкведа, гъа жергедай яз Дагъустандани гъалар къурху кутадайбур яз ама. Исятда чна 2020-йисан нетижаяр къазва, гъавилляй чун агалкъунрикай, гъалибвилерикай рахада...

Чи фикирдалди, чун жезмай къван хъсан крарикай рахана ва уьмуьрдин гъар са легъзедал шад хъана кланда. Алатай йисуз "Дагъустан" ВГТРК-дин 60 йис тамам хъана. Квезни чизвайвал, за и карханада зегъмет члугъаз саки 40 йис алатнава. Жергедин редактордин къуллугъдайла компаниядин руководителрикай садан къуллугъдал къван жха хъана. 2020-йисуз зун са жерге шабагъризни лайихлу хъана, Общественный палатада граждандилин жемият арадал гъунин ва агъалийриз Конституцияди ганвай ихтиярар хъунин рекъай комиссиядин председателъ яз хъяна. Им лагъайтла, жавабдар къвалах я. Саки гъар юкъуз зи патав жуьреба-жуьре месэляяр гъаз дагъустанвияр къвезва. Абурукай члехи паюни гъахъвал жагъурунин, къуллугъ гъиле гъатайла инсанар вилле тахквасмай бязи чиновникар чпин чкадал ацукъаруни карда кумек тлалабзава. Заз еке ихтилатар ийиз кланда. Аплагъди гайитла, цийи йисузни жувахъ авай къуватрикай менфят къачуна, адетдин, жергедин агъалийрин къуллугъда акъвазун давамарда.

■ Са шумуд варз идалай вилик республикада гьукум дегиш хъана. Пуд йисалай газф девирда Дагъустандин кыле уьлкведин Президентди тайинарай Владимир Васильев акъвазна. Куь фикирдалди, адалай региондин кылин везифаяр тамамариз алакънани? И къуллугъдал ада кыле тухвай къвалахдиз куьне гыхьтин къимет гъу-

ва? Дагъвийрин уьмуьрда ада гыхьтин гел, фикир туна?

- Гьукум дегиш хъун, адет яз, "тларни хъутлар" галай гьерекатрикай сад я. Жуьреба-жуьре СМИ-ра, Дагъустандин парламентда къвалахзавай йисара заз къуллугъдал цийиз тайинарнавай касди вичелай вилик а къуллугъдал хъайиди русвагъзавайвал садрани-къведра акунач. Заз и месэлядикай гегъеншдиз рахадай ниьт авач. Амма, чи фикирдалди, ик хъунин сеbeb гьукум садавай масадав вугудай хъсан адетар, меденивал ва са жерге маса ерияр тахъун я...

Владимир Васильев уьлкведин дережада авай сиясатчи, уьмуьрдин ва пешекарвиллин девлетлу тежриба авай камаллу инсан я. Исятда за раижзавайди зи хуси фикир я. Ада чи республикада къвалахдай пуд йисуз Владимир Васильевахъ галаз зи са шумуд гьуьруш кыле фена. Газф секин инсан я, вичелай вилик республикадин Кылин къуллугъдал хъайи са бязибур хъиз, инсанриз виняй килигдай хесет квачир, санал къвалахзавай юлдашрихъ галаз хъсан рафтарвилер хуьз алакъдай, гъа са вахтунда кевивалдай, бязи дуьшуьшра вичи ганвай тапшуругъар кылииз акъудун векъидаказ истемийшдай.

За Васильева Дагъустанда къвалахдай девир пуд паюниз пайзава. Сад лагъай пай - республикада гьукумдиз кылииз цийи кас атанва, инсанрик рубъ акатнава, члехи дегишвилер вилив хуьзва. Цийи регъбер тлмил рахазва, Дагъустанда женнет арадал гъун хиве къазвач, амма къайда тваз алахънава. Адан гьерекатрин, къвалахдин гъавурда акъун тавур газфбур дустагъриз акъатна. Им регъбердин лайихлувилерикай сад тир ва и деллиди дагъустанвийрин патай адаз авай ихтибар артухарна.

Къвед лагъай пай - экономика вилик тухунихъ, къвалахдай цийи чкаяр арадал гъунихъ, жергедин агъалийрин яшайиш хъсанарунихъ галаз алакъалу я. И карда агалкъунарни хъана...

Пуд лагъай пай - коронавирусдин тлугъвал пайда хъайи ва адахъ галаз женг тухуз гатлунай вахт. Эвел кыляй республикадин Кылииз мукъва авай бязи ксариз Дагъустанда тлугъвалдихъ галаз алакъалу гъаларин гъакъкъи суьрет чуьнуьхиз клан хъана. Иллаки начагъ хъанвайбурун, къенвайбурун дуьм-дуьз къадар къалурдайла...

Санлай къачурла, чи фикирдалди, Владимир Васильева вичикай хъсан фикир туна. Адан вичин гафаралди, Дагъустанда къвалаххай йисар ам паталди газф четинбур ва гъа са вахтунда виридалайни хъсанбур тир.

■ Владимир Васильев Дагъустандин Кылин къуллугъдал Сергей Меликова эвезна. Ам Дагъустанда авай гъаларин, гъяна кланзавай месэлярин гъавурда авай инсан я. Куьне, Общественный палатадин член яз, адахъ галаз кыле фейи гьуьрушрани иштиракнава. Цийи регъбердин патай вуч вилив хуьз жеда? Квевай адахъ авай къуватрикай, мумкинвилерикай вуч лугъуз жеда?

- Сергей Алимович Меликов женгинин генерал-полковник, регионда авай месэляяр мукъувай чизвай кас я. Дагъустанвийрин члехи паюни ам республикадин кыле тайинарун хушдиз къабулна. Гъелелиг адан къвалахдиз къимет гуз алахъун фад я. Амма... Сад лагъай камар, сад лагъай гьуьрушар, къабулзавай серенжемар, чи фикирдалди, чи республикада авай гъалар хъсан патахъ дегиш жедайдакай хабар гузвай чархачияр я.

Вахтуналди республикадин Кылин везифаяр тамамарзавайда еке рахунар ийизвач, члехи крар хиве къазвач, ам регионда авай гъаларихъ галаз мукъувай таниш жезва, жемиятдихъ галаз алакъа, диалог кардик кутаз алахъзава. Им газф кар алай месэля я. Къуллугъдал тайинарайла, Сергей Меликова кыле тухвай сифтегъан гьуьруш-

вилай квез тлугъвалдихъ галаз алакъалу яз Дагъустанда арадал атанвай гъаларни мукъувай чизва. Гъакъкъи суьрет гыхьтинди я? Республикада коронавирусдин вилик пад къун патал кыле тухузвай серенжемарин менфятлувал гыхьтинди я? Духтурханаяр бес къадар дарманралди, пешекарралди таъминарун гъи гъалда ава?

- Чи уьмуьрда газф месэляяр ава. Сад лагъай чкадал за инсанрин сагъламвал эцигъзава.

Чи фикирдалди, республикадин здравоохраненидин къурулушда дибдай дегишвилер туна кланзава: хъсан пешекарар гъазурун, алай аямдин диагностика, медицинадин къуллугъчийриз гузвай мажибар, духтурханаярин материально-технический база мягъкемарун. И сиягъ мадни давамариз жеда.

Дагъустанда тлугъвалдин жигъетдай гъакъкъатдани муракаб гъалар арадал атанва. Коронавирус пайда хъайи эвел кыляй гьукумдин бязи векилриз жемиятдиз гъакъкъи гъаларикай дуьзгъун малуматар гуз клан хъанач. Начагъ хъанвайбурун, къейибурун къадар газф яз, тлмил яз къалурай дуьшуьшарни хъана. Регионда арадал атанвай гъалариз уьлкведин Президент Владимир Путина фикир гайидалай къулухъ вири дибдай дегиш хъана. Заз маса месэлядикай лугъуз кланзава. Инсанар ажалдин кърмахрай ахкъудун патал духтурри чпин чандилай гъил къачуна къвалахзавай члугъуз, ме-

дикадин бязи идарайрин регъберар чеб машгъур авунал машгъул хъана. И делил гъайиф члугъаз тадайди я. Инсанар, чахъ вуч хъанва?

РД-дин здравоохраненидин виликан министр Жамалудин Гъажиабрагъимов, чи фикирдалди, четин гъаларай экъечлун патал вичин вири къуватар желбнавай. Гъелбетда, гъалатларни, кимивилерни авачиз тушир. Амма ада вичелай алакъдай вири къвалахар авуна. Члугур зегъметдиз къимет тагун дуьз туш. Исятда здравоохраненидин кыле цийи кас акъвазнава. Гъалар хъсан патахъ дегиш жедайдак, тлугъвални чи арадай акъатдайдак умуд кутуна кланда...

■ Ильман Субгъанович, са тлмил вахт идалай вилик куьн "Родина" партиядин регионда авай отделенидин председателъ яз хъянава. Партияди кыле тухузвай къвалахдикайни лагъанайтла кланзавай.

- "Родина" оппозициядин партия туш. Чна авай кимивилер критика ийизва, образование, здравоохранение, яшайишдин ва маса хилер вилик тухун патал цийи рекъер теклифзава. За гъисабзавайвал, гьукумдин вири органра къайда тун патал, сифте нубатда, лутуйрикай, ялтахрикай, къачагърикай, чпин итижар вилик кутаз, халкъдин месэляриз яб тагуз-вайбурукай михи авуна кланда. Гъар са къуллугъдал ягъни наму сифте чкадал эцигъзавайбур тайинарун герек я. Чи фикирдалди, и жигъетдай республикадин кылииз атанвай касди тухузвай сиясат дуьзди я. Амма вири, лугъудайвал, вахтуну къалурда.

■ "Лезги газет" клеззавайбуруз лугъудай гафар авани?

- Сифте нубатда, заз чи ватангълийрихъ чандин сагъвал, цийи агалкъунар, шадвилер хъана кланзава. Къуй чи чилел мублагъвилер, берекатар пара хъурай! За хайи члалал акъатзавай газетдихъ галаз фадлай амадагвиллин алакъаяр хуьзва. Республикада кыле физвай вакъайрикай цийи хабарар за сифтени-сифте "Лезги газетдин" сайтдай клеззава. Куьн дуьз рекъе ава. Газетдин коллективдихъ мадни еке агалкъунар хъун зи мурад я.

■ Сагърай! Квехъни чандин сагъвал, цийи къуватар хъурай, Ильман Субгъанович!

Чи тебрикар

2021-йис патал "Лезги газетдин" 10 ва адалай гзаф экземплярар кхъиз, пулдин такъатар редакциядив агакьарай вири рухвайризни рушариз чна риклин сидкьидай сагърай, куь руьгьдин жумартвал мадни артух хъурай лугъузва.

Агъадихъ чна абуруз Цийи йисан тебрикар рекъе твазва. Тварар алфавитдин кьай-дада гузва.

Дагъустандилай кьеце

АБАСОВ Мамедаз - Красноярск ше-герда яшамеш жезвай карчидиз:

"Сибирь акъван туш яргъа",
Лугъузвай хъиз, Мамеда
Ийизва чаз лап мукъва
Хатурарни гьурметар!

Агъажан ва Рустам АДигуьзелов-РИЗ - Москвада яшамеш жезвай карчий-риз, кьурушвири:

Куьв гекъизда Къурушар -
Европадин куклушар!
Зегъметчияр - карчийар,
Картариз я чеб ухшар!

АГЪАМОВ Загъираз - Москвада яша-миш жезвай духтурдиз, хъартасвидиз:

Эй гьурметлу лезги хва,
Гурай мад ваз верги хва!
Ачух хъурай ви кьилел
Цавар михъи, аби, хва!

БАЛАКИШИЕВ Заураз - Краснодар ше-герда яшамеш жезвай вурварви карчидиз:

Гъиле мягъкем кар аваз,
Герек тир шартлар аваз,
Чидайбурун мецера
Ви гьурметлу твар авал!

КЕРИМОВ Арифаз - Москвада ФЛНКА-дин регъбердиз:

"Меденивал лезгидин
Хъун лазим я гуьзгудин!"
Женг члугъава чи хъи
Зайиф тежер жезбидин!

КЪАИНБЕГОВ Низамидиназ - Санкт-Петербургда яшамеш жезвай журналистдиз, меценатдиз:

Мукъва я чаз Луткунар,
Авай члехи кьатлунар!
Къимет гъида гъамиша
Къадим гъар са затлунар!

МАМЕДОВ Самираз - Новочеркасск ше-герда яшамеш жезвай машинистдиз, игърви хъиз:

Яшамешрай Игъирар -
Къадим рекъер, жигъирар!
Рикъл хъиз шишра,
Женгинава шаирар!..

МЕГЪАМЕДМИРЗОЕВ Маратаз - Санкт-Петербургда кардик квай "Берека" компанидин гендиректордиз:

Берекаатар Гуьргендин
Гурлубур я, кьетлен тир!
Мердвал члехи багъишда
Агакьай гъар мескендиз!

МЕГЪТИХАНОВ Русланаз - Москвада яшамеш жезвай миграгъви хъиз, "Леки" фондунин векилдиз:

Хва экъечина Миграгъай,
Кард хъиз, рагай къарагъай!
Руьгъ хуьн патал миллетдин,
Куьклуьрзава чирагъар!

РАМАЗАНОВ Гъуьсейназ - Москвада электрогольный тадаракин заводдин гендиректордиз, кьурушви хъиз:

Тадаракар лап цийи
Багъишзава улкведиз.
Чални хуьзва паквиле,
Дидед хурун некледин!

САФАРАЛИЕВ Гъажиметаз - РФ-дин Гос-думадин депутатдиз:

Сагърай, хва, ви сейливал,
Чир тахъурай кьурушвал!
Гьурметарда мад пара
Гъар са квалли, хуьруь ваз!

ШАЙДАЕВ Зурабаз - Санкт-Петербургда яшамеш жезвай карчидиз:

Тахъун патал къураба,
Кагърабадихъ - кагъраба,
Ирс хуьз жуван миллетдин
Чирзава чаз Зураба!

ЭМИРГЪАЕВ Альбертаз - Алтайда яша-миш жезвай карчи архитив хъиз:

Дагъви хъи Алтайда,
Чна руьгъдай кьатлайвал,
Асирризни апайдай,
Артмишзава ацлайвал!

Дагъустандин шегъеррани районра АХЦЕГЪА

АБДУЛКЕРИМОВ Магъмудаз - "Просвещение" фондунин регъбердиз:

Мерд веледрин бубадин
Захавал я зурбади:
- Акъул, камал хуьн патал,
Хкъагъиз хуьхъ арха дуьз!

ДЕРБЕНТДА

САРДАР Абилаз - писателдиз, юрист-диз, алим - меценатдиз:

Чидай кар туш Сардарриз,
Хъсанвилер мадариз.
Куьмекдин гъил ачух я,
Килиг тийиз къадардиз!

Сулейман-Стальский района "РЫЧАЛ-СУ" заводдин коллективдиз:

Абукевсер булахдин
Вуч гекъизда дамахдиз!
Яд ятлани, рик! ава,
Целхем хуьдай чахмахдин!

ЭМИРГЪАМЗАЕВ Рамазаназ - пенсионердиз, ветерандиз:

Чидач артух рахунар,
Машгъурзава Рухунар:
Хкажзава мердвилев
Бульвишкай балхунар!

Каспийскда

АГЪМЕДОВ Тагъираз - "Каспий - тепло-сервис" ООО-дин гендиректордиз:

Гъазурбур я женгиниз,
Къулайвилер таъминиз.
На лугъуда, рухвайри
Къилих хуьзва Ракъинин!

ГЪАЖИБУБАЕВ Назираз - "Дагдизель" заводдин коммерческий директордин заместителдиз:

Алакъзава битмишиз
Руьгъдин кьетлен емишар.
Им адет я чи хъин,
Къилих жедач дегешар!

ЖАВАТОВ Абдулвагъидаз - Каспийск ше-гердин депутатрин Собранидин председателдиз:

Къуй абадвал шегъердин
Фирай цийи бегъердихъ!
Экуь ийир тегъерда
Чил экуьнин сегъерди!

МАГЪАМДАЛИЕВ Яралидиз - теплосет-рин зегъметчидиз:

Бубад хва я вафалу,
Кеспи чида сафалу!
Гъавилляни фу незва
Виридалай гъалаллу!

ФАТУЛЛАЕВ Имамудиназ ва АЗИЗОВ Абдуллагъаз - дуьм-дуьз механикадин заводдин гендиректордиз ва кьилин бухгалтердиз:

Вуч агакьда дуьзвилев -
Гъакъикъатар хуьз вилев!
Ачухзава суфраяр
Мердвилелди чи вилик!

Махачкъалада

АЗАЕВ Жабираз - культурадин "Къуруш" центрадин регъбердиз:

Аватлани четинвал,
Къабулзавач секинвал.
Чун паталди серфзава
Авай гъар са мумкинвал!

АСАХАНОВ Шагъпаз - эминхуьруьнви карчидиз, меценатдиз:

Крар патал медени,
Кутан тийиз лекени,
Акъвазда чи таъсибда,
Мермер хъана, мягъкемдиз!

ВЕЛИЕВ Эзединаз - ДГУ-дин математи-кадин факультетдин доцентдиз:

Вуч я риклин кьенивал,
Авачиз са манивал,
Газет патал, руьгъ патал
Хуьзва ачух кланивал!

ГЪАМИДОВ Фахрудиназ - кьанун-къай-да хуьнин кьурулушдин кьуллугъчидиз:

Вафалувал кьуллугъдиз
Хуьзва риклин буйругъди:
- Рехъ тагурай садани
Штивилизни шулугъдиз!

ДИЯРХАНОВ Вакъифаз - "Хатасуз Да-гъустан" ГКУ-дин директордиз:

Хатасузвал хуьн патал,
Крар вилик фин патал,
Къуваатар чи садзава
Рагъ пелевай син патал!

ИСМАИЛОВ Тагъираз - ДГТУ-дин прези-дентдиз, Халкъдин Собранидин депутатдиз:

Хуьруьг Тагъир шаир я,
Чални гъикъван магъир я!
Гъа чал патал хазина
Хуьзва чаз И. Тагъира!

КЪАЗИМЕГЪАМЕДОВ Нариманаз - РД-да РФ-дин МЧС-дин Кьилин управленидин начальнидиз, генералдиз:

Мусибатар гъар жуьре
Ийида фад секинар.
Гъам шегъерда, гъам хуьре
Килфетар хуьз кефина!

МАГЪМУДОВ Магъмудаз - девирдин кар-чидиз, меценатдиз:

Хъсан чида карчивал,
Кутадач са харчивал!
Руьгъ хуьнизни виклегъ я,
Герек атай гъар члавуз!

МАГЪМУДОВ Фаргъадаз - "Махачкъала" автоцентрадин сагъибдиз:

Цийи хъийиз машинар,
Къачузва аферинар.
Халкъдин руьгъни хуьн патал
Ава мягъкем хазина!

МИРЗЕГЪАСАНОВ Насрудиназ - 12-нумра-дин школадин директордиз:

Машгъурбур я Зугърабар -
Женнетдиз я барабар!
Руьгъ хуьдайла миллетдин,
Маргъаба я, маргъаба!

МИРЗЕГЪАСАНОВ Рамизаз - 10-нумра-дин юкван школадин директордиз:

Баркалла ваз, бубад хва!
Таъсибдиз я зурба хва!
Къуй несилри хуьз хъурай
Гъар са михъи къуба, хва!

РАМАЗАНОВ Рамазаназ - РД-дин цаяр кьуниз акси кьурулушдин кьилин пешекар-диз:

Цлузни вацлуз буйругъда:
- Акъваз халкъдин кьуллугъда!
Завалвилан звал алаз,
Тахъурай сад шулугъда!

САЛАГЪОВ Агъаметаз - ДГТУ-дин пре-подавателдиз, игъирви хъиз:

Чидайди хъиз вичеваз
Техникадин зурбавал,
Гъамишанда винева
Газетдизни архавал!

ХАНБАЛАЕВ Назимаз - Проектрин ин-ститутдин гендиректордиз:

Мердвал риклин аку тлун,
Жагъизвач чаз гекъигун.
Чидай хъиз туш кхудун,
Амай къадар эцигун!..

ШАГЪБАНОВ Низамаз - 13-нумрадин гимназиядин тарихдинни НВП-дин муаллим-диз:

Низам лугъур алапат
Герек я чаз виринра,
Руьгъ хуьн патал салапат
Рагъулрани серинра!

ЭСЕТОВ Азединаз - ДГМУ-дин доцент-диз, Халкъдин духтурдиз:

Лезги тварцилн къадимвал,
Члехиз кланда даим ваз!
Гъак! гъавая лугъузвач
Чи руьгъдин хва - Гъаким ваз!

Тварар кьамир лагъай куьмекчийриз:

Кар алани тварарал?
Зар алаз хуьй крарал!
Куьн риклевав дастанар
Гъида чна чарарал!

Суфрадихъ мирзевал авур жувазни:

Женгина хуьн медени
Ашукъвал я ваз клани.
Халкъдин рикле, деклене,
Яшамеш жен ви мани!

Ван хъурай! Ихътин къуншивал!

Цийи йис патал "Лезги газет" кхъиник гзафбуру чпин пай кутуна. Лап тафаватлу хъайи хейлин ксариз чи тебрикарни рекъе тунва. Сагърай вирибур - "Лезги газетдиз", члалаз, лезги руьгъдиз багърибур!

Амма чи газетдиз чи кьуншиьрини гьур-метзавайди, ам машгъур ийиз, алакьдайвал куьмекарни гузвайди чир хъанайла кланза-вай.

Ингъе РД-дин халкъдин духтур, ДГМУ-дин кафедрадин доцент Азедин Мурадович Эсе-това чаз хабар гайивал, адахъ галаз санал квал-лахзавай эрме-ни халкъдин ве-кил, ДГМУ-дин гинекологиядин-ни акушерство-дин кафедрадин доцент **СТЕФАНИЯ Натэл-ла Амлетовна**ди, вичин кьуншияр лезгийар я лугъуз, члехи ашкьидивди "Лезги газет" кхъен-ва! И кар акур лезги рушарихъ хайи газет кхъинин патахъай са кинни, шаклувилан са суални амуькнач! Вири санлай 24 касди "Лез-ги газет" кхъена!

Им бес тарифдай ва тебрикдай кар туш-ни! Сагърай вун, Натэлла Амлетовна! Ви руьгъдин девлетар мадни артух хъурай!

**Кланда ихътин кьуншивал!
Багъишдайди хвешивал!
Къуй садазни чир тахъуй,
Вуч я руьгъдин гишинвал!**

**Хайи члалан ван тежер,
Къисмет тахъуй бишивал!
Гъа кар жеда инсандин
Усалвални ичливал...**

Чин гъазурайди
Мерд АЛИЯ.

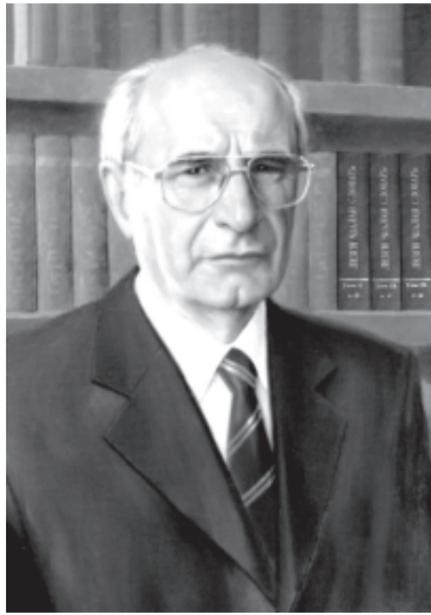
Агьмедуллагь Гуьлмегьамедован - 85 йис

Мердали ЖАЛИЛОВ,
РФ-дин ва РД-дин культурадин
лайихлу работник

Агьмедуллагь Гуьлмегьамедович
ГУЬЛМЕГЬАМЕДОВ... Вуж я ам? Академик?
Чалан илимрин доктор? Профессор? Эде-
биятдал ашукь литератор? Мектебриз ктабар
гъазурай методист?... Хъсан яр-дуст?... Вучиз
чна макъалада ам гъуьле авай балугьдив
гекъигзава?..

Суалар винелай регьятбур хъиз я. Гъакъи-
къатда... Ша чун абур веревирд ийиз ала-
хъин. Балугьди гъуьлуьн деринрихъди ял-
дайди хъиз, адани датлана чалан алемдин
гъакъван сирлу деринриз сиягъатна, адан
аламатар чаз, адетдин инсанриз, капун юкъ-
вал алай зардин хтар хъиз, къалуриз алахъ-
на! Алакъни авуна касдилаи и кар! Винидихъ
лагъанвай вири тиварарни, яржарни адал
атана!..

Адан къелемдикай хкатна, чи гъилера
амай цудралди словаррини, учебникрини,
программайрини, монографийрини, къейде-
рини, макъалайрини, зендерини, маса кхъин-
рини и кар субутзава. Гъеле 2006-йисуз чап-
дай акъуднавай "Агьмедуллагь Гуьлмегьа-
медович Гуьлмегьамедов" тивар алай биб-
лиграфиядин ктабда къейднавайвал, алим-
ди чаз чалан жуьреба-жуьре месэлайриз
талукъарнавай 500-дав агакъна илимдин
кваллахар тунвай! Тиражар санал кватI хъу-
вуртIа, абурун къадар чи миллетдин къадар-
диз барабар хъун мумкин я! Чебни, Махач-
къалада хъиз, Москвада, Ростовда, Бакуда,
Берлинда, Нальчикда, масанра чапнава.

гьалтайла, А.Г.Гуьлмегьамедован къведай-
ди авач...

Писатель, публицист Казим Казимова
2006-йисуз "Лезги газетда" чапнавай "Уьмуьр-
дин мертебаяр" (А.Г.Гуьлмегьамедовакай)
макъалада кхъенва: "Мад ва мад сеферда
за виче 25 агъзурдав агакъна чалан уьлчме-
яр гъатнавай "Лезги чалан словарь" туплалай
ийизва... Дагъларин уьлкъедин милли чIа-
ларин алемда им сад лагъай чешне я..."

Илимрин доктор, писатель Къ.Х.Акимо-
ва и кваллахдикай мадни дериндай лагъан-
ва: "Алим вичин Гафарганда лезги чалан

фейи чIехи межлисдал рахай нуфузлу гзаф
ксари лагъай хейлин келимаярни рикле
хкъезва.

ДГУ-дин сад лагъай проректор, РД-дин а
чIаван Госсветдин член Л.Х.Авшалумова-
ди къейд авурвал, ихътин алимдин ирс, ам
фенвай рехъ, адан дережаяр санлай чи рес-
публикадин илим, культура, образованидин
хел вилик финин асул лишанар хъиз я. "Агь-
медуллагь Гуьлмегьамедовича лагъайтIа,
Дагъустандин филология, Кавказдин чIа-
ларин илим, чи умуми культура вилик финик
лап зурба пай кутунва".

Агьмедуллагь Гуьлмегьамедовичан
гъакъиндай марагълу гафар авай чар а чIа-
вуз (2006-йис) чи газетдиз алимдин вили-
кан студентрикай сад хъайи илимрин док-
тор, профессор, дарги чIалал теснифай шаир
Мегьамед-Шапи Исаевани ракъурнай. Ам
лезги чIалаз элкъуьрна, и цIарарин авторди
чи газетдани чапнай. Ингъе адай са къейд:
"Эгер завай, профессор А.Гуьлмегьамедо-
ва чIалан илимда тунвай еке ирс вуч я ла-
гъана, хабар къуртIа, ягълмиш тахъана, лу-
гъудай: ада лезги чIал дериндай чирнава,
лезги гафар ва гафарин алакъа, синтаксис-
дин паяр, грамматикадин ва манадин жи-
гетдай алакъа галай-галайвал ва устад-
вилелди ачухарнава.

Буна сад лагъайда яз лезги чIалан фра-
зеология - дурумлу ибараяр ахтармишнава.
Лезги мектебар патал са жерге учебникар ва
пособияр кхъенва. Лезги чIалан алимар ва
устадар тир М.Гъажиеван, У.Мейлановадин,
Б.Талибован, Р.Гъайдарован, Е.Эминан,
С.Сулейманан ва масабурун гъакъиндай кар
алай гаф лагъанва.

Самурдин сел я жеди чаз илгъам ви!
Руьгьда къекъевез рахун, хъуьруьн,
айгъам ви,

Рузи хъиз я, рикле анжах экъечIдай,
Теселлини, тевекулни, мелгьем ви.

Багъманривай илиг тежер къелемар
На илигна! Илигзама гъеле мад!
Несилралди гудайбур я майваяр,
Гъейранариз ирид лагъай аламар!

ХъуьтIуьз хана, амма ачух гатфарар
Ашукь я вал, цуьквер храз чIафара.
Вун заргар хъиз ава зардин кар чIадай,
Гъакъван ашукь я вун лезги гафарар!

Балугъ - гъуьле, вун чIала чи дири я.
Чалан алем вун паталди вири я.
Маса алхиш жагъизвач заз, хъухъ чIалахъ,
Яшамшрай вун халкъ авур ерияр!

Гъа икI мадни, гъисаб тийиз йисар гъич,
Асирралди зайиф тахъуй ви кар гъич!
Гарар, харар, цIарар пара жез, фида,
ЧIал амай къван риклелай фич ви тIвар
гъич!..

02.02.2006-йис.

За А.Г.Гуьлмегьамедован руьгь ракъи-
нив, вич цийи къелемар илигзавай багъман-
чидив гекъигнава. ЧIал чи гъар садан руьгь
тушни бес! А руьгь чаз чирзавайди ракъинив
гекъигданчи!

Багъманчи лугъунин сирни ада ирс ва
тербия гайи студентринни алимрин къадарар
гзаф хъунихъ галаз алакъалу я. Идалайни
алава, ам вич аял чIавадай багъманчийринни
лежберрин арада чIехи хъана. Муьгверган-
рин цийи хуьре Агьмедуллагь муаллимдин

Балугъ - гъуьле, ам - чIалара...

А.Гуьлмегьамедова са сеферда вичин
дуст, чазни гъакъван истеклу маса алим,
писатель-энциклопедист тир Къурбан Халикъо-
вич Акимовакай, "адан кIвалахдин югъ 24
сятдиз барабар я", лагъана, тарифнай. Чна
фикирзава, и кар адаз вичизни хас тир. Эгер
ада чаз тунвай, вич 3 томдикай ибарат тир
"Лезги чIалан баянрин словарда" кардик ку-
тунвай къван чешмейриз къимет гайитIа, ак-
вада хъи, алимди гъилелай, вилелай тавур,
чпин куьмекдалди лезги чIалан аламатар чаз
мукъва ийизвай художественный литерату-
радин ктабни журнал, газетдин макъала,
илимдин кIвалах амайди хъиз туш. "Лезги
газетдин" са шумуд цIуд йисан вири нумра-
яр, цIарни ахъай тавуна, ада кIелзавай, ми-
салар кIватIзавай!..

Инал рикле Агьмедуллагь Гуьлмегьа-
медовичан алахъунрин нетижа яз, кIелдай-
бурув ада ахгакъарай вичин хуьруьнви Муь-
гверган Алидин яратмишунарни ("И дуб-
нья". ДКИ. 1990-йис), чи классикар тир Етим
Эминан чIалан, СтIал Сулейманан рифмай-
рин словарарни, Туьркиядин лезгийрин
фольклордикай авунвай къейдерни, маса
ахтармишунарни къезва. Абурукай гъар
сад чи милли лингвистикадани, ли-
татурадин илимдани сифте яз ачух-
навай хилер хъиз я. Абуруз гъеле къи-
мет гана, гегъеншдиз раханвай чкаяр-
ни чаз малум туш. Са и хилер къачур-
тIани, Агьмедуллагь Гуьлмегьамедо-
ван илимдин "мектеб" къетIенди тирди
аннамишдай мумкинвал ава.

И кар РД-дин лайихлу муаллим,
Дербент райондин Кулларин хуьруьн
юкъван школадин директор хъайи маш-
гъур методист Ж.Н.Жамаловани вичин
"Агьмедуллагь Гуьлмегьамедов" мо-
нографияда (Махачкъала, 2006-йис)
хъсандиз къейднава: "Дагъустанда гъе-
лелиг са лексикографдини, я са фразе-
ологини А.Г.Гуьлмегьамедова къван
словарар кхъенач..."

Агъадихъай алава хъувунва: "Да-
гъустандин языкознанида цийи тере-
фар, цийи хилер ачухунин къадардал

вири девлет - кIвалин-къан уьмуьрда, май-
шатда, литературада, илимда, нугъатра иш-
лемишзавай гафар ва ибараяр вири гуз
алахънава. Мана ачухарунилай гъейри, гъар
са гафунин ери-бине, ам чIалан гъи паюник
акатзаватIа, литературадин чIала гъикI иш-
лемишзаватIа, шииратдин ва гъикаятдин
эсеррай мисалар гъиз, къалурнава...

Лезги чIалан Гафаргандалди Агьмедул-
лагь муаллимди вичиз эбеди гуьмбет эцигна..."
И фикир Дагъустандин халкъдин шаир,
публицист ва таржумачи Арбен Къардашани
вичин дерин метлебдин макъалайра ("Дагъ-
правда", "Литературная Россия", маса газе-
тар) тикрарнава, кIелзавайбурун гегъенш къа-
тариз ам раижнава.

"Лезги газетдин" журналистар патал, за
фикирда, милли чIалал кхъизвай, тарс гуз-
вай масабурозни алимдин и кIвалах гъар
йикъан руьгьдин ем хъиз я! Жуван тежриба-
да за гзаф сеферра а ктабдай (Гафаргандай)
четин суалриз жавабар жагъурзава!

Хайи чIал ва адан илим чирунин жигъет-
дай адав къведайди гъелелиг заз жагъанач.

Алимдин дережайрикай адан 70 йисаз
талукъ яз ДГУ-дин актовый залда къиле

Буна лезги чIалан тарихдин теориядин
месэлаяр, лезги графикадин, орфография-
дин, пунктуациядин, лезги литературадин чIа-
лан ва диалектологиядин, лезги ва урус чIа-
лар республикадин мектебра ва вузра чиру-
нин месэлаяр устадвилелди гъалнава. И кIва-
лах ви гзаф къадар ученикрини гъам илимда,
гъам практикада давамарзава. И кардайни
за ви тиварцихъ цийи сагълугъ-дерхъаб лу-
гъуза..."

Алимдин гъакъиндай риклин деринрай
къезвай, сидкъи мишъи келимаяр гзаф кса-
ри (алимри, писателри, политикри, журнали-
стри) лагъанва. Абурун жергеда, винидихъ
тиварар къунвайбурулай гъейри, мадни гъал-
тзава: М.Е.Алексеев, Тодор Балкански, З.Би-
рембегов, Р.Гъайдаров, Гь.Гашаров, У.Мей-
ланова, Ш.Мирзоев, Христос Славчо, Э.Шей-
хов ва масабур.

Жуван нубатда за Агьмедуллагь Гуьлме-
гьамедовичан дережаяр ихътин цIараралди
лишанламышнай:

На тунвай ирс гекъиг жедай дагъ авач,
Тек са уьлчме - цава кузвай рагъ ава!
Ам ви руьгь я, ктаб хъиз чаз ачухди,
Гъавилляй ам гъаמיша сагъ, чагъ ава!

кIвал, адан муькуь стхайринни хъиз, къацу
багъларин юкъва фаракъат хъанва. Заз чи-
дай делилралди, Агьмедуллагь муаллим-
дин багъда авай тарар (машмашар, хутар,
чуьхверар, ичер, шефтелар) гъада вичи или-
нги багъдай емишар зани дадмишна.
Студент тирлани, муьгъуьнлай муаллим
хъайилани, гила газетдин къуллугъчи язни,
Агьмедуллагь Гуьлмегьамедовичахъ, адан
стхайрихъ чун гзаф сеферра илифна. Санал
командировкайрани хъана...

Муьгверганрин юкъван школа анаг
акъалтIарай бажарагълу муаллим ва алим
Гъахъверди Рамалданован тиварунихъ яна-
ва. И кар гъиле къуна, къиле тухвайдини Агь-
медуллагь Гуьлмегьамедович я!

А.Г.Гуьлмегьамедоваз Мегъарамдхуьруьн
райондин гуььрметлу агъалидин тивар ганва.
Вичин хайи хуьрени са куьче адан тиварунихъ
янава. Амма адан тивар республикада чIехи
са куьчедиз, илимдин идарадиз, коллективдиз
гунин лазимвал (гереквал) фадлай авайди чир
хъанайтIа кIанзавай. Ада вичи чаз авунвай
къван гуььрметарни хатурар, гилани, вич чи
патав гумачизни, ийизвай къуллугъяр чи па-
тай вири гуььрметар хъувуниз лайихлуди я!..

И йикъара чна алимдин-устадин 85
йисан юбилей къейдзава. Гъайиф, ам
вич чахъ галамач (алим 2015-йисуз
рагъметдиз фена). Амма ирс чав гума!
Абукевсер булахар хъиз, адан слова-
рарни учебникар, ахтармишунарни
макъалаяр, ганвай къван теклифар (чIал
хуьнин, виликди тухунин, чирунин ва
маса хилерайни) чав рахазва, чаз руьгь-
дин девлетар мердвилелди пайзава.

Рагъметрай вичиз, сагърай адан рехъ
давамарзавай рухварни рушар, ирс-
сагъибар!

Агьмедуллагь муаллимдин буба-
дин тивар алай хва Гуьлмегьамед - фи-
лологиядин илимрин кандидат, бубадин
рекъиз вафалу алим чи патав гва! Къу-
лавни уьмуьрдин вафалу юлдаш, акъ-
ван тиваларайни хъутIалрай виклегъдиз
экъечIай лезги тават Иминат вах гума!
Сагърай чеб вири! Ирс давам жезва...

Мансур КУБРЕВИ

Лезги халкыдал алай гьал, адан кьилихар, хесетар, ацукьун-кьарагьун, мурадар ва дердер лезги шириатдин кьилин темайриз элкьуьриз алакьай кас Етим Эмин хьайиди савадлу гьар са лезгидиз чида. И кар шайрди еке бажарагьдалди лезги члалал кьенвай эсеррин куьмекдалди авунай. Эминан ихьтин яратмишунри адал чан аламаз ва ам кьейидалай кьулухъ са кьададар лезги жегьилрик руьгь кутунай ва абуру, Эмин себеб хьана, лезги члалал шириат кьиз башламишнай. ГьакI хьайила я лезгийрин сад лагьай литературовед Гьажибег Гьажибегова Етим Эминакай ихьтин гафар лагьайди: "Лезгийрин члехи пай шайрри ам чпин муаллим яз гьисабзава".

Гьахьтин, Эминал гьеле чан аламаз адан руьгьдин «шакурт» хьайи ксарикай сад, вичин ери-бине чаз кьени якьиндаказ ашкара тахьанвай Эрзихан твар алай са жегьил тир. Адакай сифте яз чи литературада Гьалиб Садыкьиди малумат ганай. А малуматдихъ галаз санал Эминаз шириатдин кьайида Эрзихана кьенвай кагьазни кьалурнавай. Ингье а кагьаздин гафар:

Эрзихана Эминаз кьей кагьаз

*Зун муштагъ¹ я, лугьун чинал,
Вун акунихъ, малла Эмин.
Кьарар² авач я захъ инал,
Вун такуна, валлагъ, Эмин.*

*Дуьне айиз тахьуй заз дар,
Зи риклени ава кьастар:
Чун кьведни жен кьеву дустар, -
Шад жед Аллагъ-Талла, Эмин.*

*Дугьри я, зак ква са нукьсан:
Ван хьайила заз ви масан,
Туштлани заз акур инсан,
Акунихъ вил гала, Эмин.*

*Пара хьана заз ви сурагъ³,
Ви мецелай чклизваз рагъ,
Артух хьурай даим ви чагъ⁴
Гьар са югъ-йикьалай, Эмин.*

*Эрзихана лугьуч хилаф⁵,
Битмиш тийиз эркекдин гаф.
Кьалурна заз жуван инсаф,
Зун жувалди яла, Эмин.*

И шириатди аквазвайвал, Эрзихан Эминахъ галаз акур таниш тушир. Амма и эсердай Эминал твар ва адан шириат лезгийрин арада шайрдал гьеле чан аламаз гегьеншдиз машгур хьайиди ва абуруз халкьдин патай еке гьуьрмет авайдини аквазва. И эсер "чи вири" тир Эминаз гьадан девирда халкьиди ганвай кьимет я лагьайтлани жеда. Мадни и "кьиметди" кьалурзавайвал, Эмин халкьдиз хьсандакъаз, вични "мецелай рагъ чклизвай" кас яз чизвай. "Мецелай рагъ чклизвай" - Эминан и образдив гекьигиз жедай са маса образ, я Эрзиханалай вилик, я адалай кьулухъ, чаз чиз, садавайни яратмишиз хьайиди туш.

Бес вуж тир, гь хуьрйи тир а Эрзихан, вич Эминахъ галаз дуст хьунихъ цигел хьайи, азарди икрагъ авунвай шайрдин чандин сагьвал ийкьалай-кьуз артух хьана кланз хьайи ва Эмин мецелай рагъ чклизвай кас тирди лезгийрикай виридалай вилик акур?

Ам Вани Хьартасрикай хьун мумкин я лагьана, адакай сифте яз Гьалиб Садыкьиди кьенвай. Гуьгьунлай Эрзиханан са шумуд шириат Арбен Кьардаша чапдиз акьуднай. Ада шириатдихъ галаз ганвай баянра Эрзихан Вани Хьартасрикай яз гьисабун Гь. Садыкьиди шак алай кар я лагьанвайдакай кьейиднай.

“мецелай чклизвай рагъ” акур Эрзихан...

Гьар гьикI ятлани, Эминал девирда яшамш хьайи, адас кагьаз кьей, шириат яратмишиз хьайи Эрзихан мус дидедиз хьанатIа, мус кьенатIа ва ам гь хуьрйи тиртIа, чаз кьени якьиндаказ чизвач.

Са тIимил амайтIа, и крар чаз цикьвед йис идалай вилик чир жедай, амма чир хьанач. А вахтунда, 2009-йисуз, Махачкьалада "Киридай жагьай гьилин хатларин шириат алманах (XVIII-XIX асир)" твар алай ктаб чапдай акьатнай. А ктабда профессор Ражи-дин Гьайдарован архивда авай араб гьарфалдин кьенвай кватIалдин копия ва ада авай лезги члалал кьенвай шириат (абурун арада Эрзиханан 6-7 шириат авай), гилан лезги алфавитдин куьмекдалди кьена ганвай.

Профессор кьейила а ктаб акьудун чпин хивез кьачурбур, гьа профессордин еке штираквал аваз арадал гьанвай лезги орфографиядин кьайдаяр хуш авачирбур хьана. Хуш авайбур тиртIа, абуру рагьмет хьайи Р.Гьайдарован тварцихьай ктабда кьенвай макьалада ва ктабдин тварцие лезги орфографиядин кьайдайрихъ галаз са алакьани авачир "алманах", "йад", "дуьнийя" ва маса гафар кьасухдай ишлемишдайни?!

Гьайиф хьы, аджамдал (араб гьарфал) кьенвай лезги шириат кьелна, кириллицадин куьмекдалди кьенин кардани абуру чеб тажуб жедай жуьреда тухвана. Ихтилат физвай ктаб акьудайбурувай араб гьарфалдин кьенвай лезги шириат кватIалда авай са шириат кьанни туькьвена, гьалатIар квачиз ва гафарни цIарар какадар тавуна кириллицадин алфавитдиз акьудна, ктабда гуз хьанвач. Ана кириллицадал ганвай гьич са шириат аджамдал кьенвай оригиналди галаз кьавач лагьайтIа жеда. Мисал патал, кьачун чна кватIалдин 225-чина авай Эрзихана вичин дуст филиви Гьажимурадаз цийи квалер мубарак авун яз кьенвай шириат. (Макьаладихъ галаз кватIалдин а шириат авай чинин шиклини гузва). А ктаб акьудай пешекарривай я Гьажимурадан твар, я ам Филерин хуьрйи тирди араб гьарфалдин кьенвай текстинай, аквадай гьаларай, кьелиз хьанвач, абурувай Эрзиханан а шириатдин 11 бендиникай 4 бендинай кьил акьудиз хьанвач: кириллицадин гьарфал а шириат ктабда кьейидайла адан 4 бенд шириат кватIалда авачирди хьиз ва а эсердик Гьажимураданни Филерин тварар квачирди хьиз кьалурнава.

Амма виридалайни аламатдин, илимдихъ галаз алакь авай макьалаяр ва ктабар кьейидай кьайдайрикай хабар авай ксар тажубардай кар ихтилат физвай ктаб акьудай пешекарри филиви Гьажимурадан квалерин тариф ийизвай шириатдин автор кьалурдайла авунва. КватIалдин 225-чинин сифте кьийлай, а шириат башламишдалди вилик, адан автордикай араб гьарфалдин ихьтин пуд гаф кьенва: "Гафт Эрзихан Бахцугъ". Рагьэкечдай патан шириатдикай хабар авай гьар са касдиз им адет хьанвай жуьреда фарс члалал шириатдин автор кьалурзавай келима тирди ва лезги члалаз ам "лагьана Бахцугъ Эрзихана" келима хьиз таржума ийиз жедайди чида. Гьайиф хьы, ихтилат физвай ктаб чапдиз гьазурай пешекарривай и келима кьелиз хьанвач, я и кар чпи хивени кьунвач. Кьелиз хьанайтIа, чаз цикьвед йис идалай вилик Эминаз кагьаз кьей, шайривилин бажарагъ авай Эрзихан твар алай кас бахцугъви тирди чир жедай...

Гьар гьикI ятлани, ктаб акьудайбуруз чна чухсагьул лугьун герек я: абуру араб гьарфалдин кьенвай шириат куьгьне кватIалдин копия ктабда туналди маса инсанризни а кватIалдал кьвалахдай мумкинвал гана. Ингье, чавай кье а копиядай Эрзихан бахцугъви тирди чириз хьана. Ша чна гила 1886-йисуз Куьреда хьайи переписдин документриз вил вьегин. Абуру гьукьуматдин, клан хьайи нивай хьайитлани килигиз жедай архивда ава.

А документрай аквазвайвал, Вани Хьартасрал 1886-йисуз Эрзихан твар алай са кас

яшамш жезвай. Ам а девирда ихтилат физвай хуьрун хизанрин сиягда 5-нумра алаз кьалурнавай хизандин кьил тир, адан 15 йис хьанвай ва адахъ 12 йис хьанвай Малла-Али ва 8 йис хьанвай Ибрагим тварар алай стхьяр авай. Абурун буба Севзихан кьенвай (Центральный государственный архив РД, фонд 21, опись 5, ед.хр. 76). Икьван члалал Эмин 1884-йисуз кьейиди яз гьисабзавай. Эхиримжи вахтара чна кьиле тухвай ахтармишунри шаир 1880-йисуз кьейиди кьалурзава. И деллири шагьидвалзавайвал, Етим Эмин рекейидайла хьартасви Эрзиханан 9 йис тир (13 йисалай гьаф тушир), яни ам Эминакай шириат кьейиди яшда авай кас тушир.

Гила чун 1886-йисуз туькьурнавай Бахцугъ твар алай хуьрун хизанрин сиягьдихъ галаз таниш жен. И сиягда Эрзихан твар алай кьве кас ава. Абурукай сад 75-нумра ганвай хизанда авай 11 йис хьанвай аял я, муькуьди 42-нумра алаз кьалурнавай хизандин кьил я, вичин 26 йис хьанва. Яни 1860-йисуз диде-ди ханвай. Адаз стхьяр авачир ва адан буба Бедевахан перепис жедалди кьенвай (Центральный государственный архив РД, фонд 21, опись 5, ед.хр. 86). И деллири кьалурзавайвал, Етим Эмин рекейидайла бах-

цугъви Бедевахан хва Эрзиханан 20 йис хьанвай. Яни Эминал чан аламайла Эрзихан шайрди кагьаз кьиз жедай яшдиз агакьнавай итим тир. И деллири чаз Р. Гьайдарован архивда авач хьайи кватIалда Эрзихан бахцугъви яз кьалурун гьахъ кар тирди текстикьарзава.

Кьенин бахцугъвийрикай рахайтIа, абуруз чпин хуьрунви Эрзихан "келунар чидай, масабуроз тарсар гайи" кас хьайиди ва ам тахминан 1930-йисуз кьейиди чизва. Адан сурни хуьрунвийриз ашкара я: ам, Эрзиханан весидиз килигна, кьилди, хуьрун сураривай яргьа са сенгердал, хайи хуьрунви кьакьан дагьлариз килигиз ала. Амма бахцугъвийриз чпин хуьрунвиди жегьил вахтара шириат ва Етим Эминаз кагьаз кьейидай хабар авач. Низ чида, белки Эрзихан Эминахъ галаз гуьрушмиш жез агакьнач жеди, шаир фад кьейивилай. Белки Эмин кьейидалай кьулухъ Эрзихана мад шириатни кьин хьувунач жеди...

И крар гьикI яз хьайитлани, лезги халкьдин виридалайни рикI алай шайрдин мецелай рагъ чклизва лагьай кас вуж тиртIа, яни гьинай тиртIа, мус дидеди ханатIа ва мус кьенатIа Эминал шириатдикай хабар авайбуруз чир хьун герек тир. И кар чаз кье чир хьанва. И макьаладихъ галаз санал чна кьелзавайбуруз Бахцугъ Эрзиханан (1860-1930) шириат (ам себеб хьана чаз адан бинени чир хьана) теклифзава:

Мубарак хьуй, Гьажимурад!

*Асул⁶ я хьы тахти-риван⁷,
Кьибледалди элкьвей айван,
Шад хьана зун, хьайила ван, -
Мубарак хьуй, Гьажимурад!*

*Нижат⁸ хьуй ви устадвилез,
Гьич гаф авач кьавуз, чилиз,
Ма(н)ша'аллагъ, дуст, ви квалез, -
Мубарак хьуй, Гьажимурад!*

*Яраб ятIа кьудратдин кар:
Женнет(д) кьапу хьиз я раklar,
Мегьежер⁹ я гьар са даklar, -
Мубарак хьуй, Гьажимурад!*

*Гьамиш ала элдин мецал¹⁰,
Ажеб дуьзмурьш авунва цал,
Жезведивди¹¹ расна кварцал¹², -
Мубарак хьуй, Гьажимурад!*

*Девлет кьайим¹³ хьуй, куьребеж¹⁴,
ГьакI шадвилер агатрай кьег,
Ранда яна авур дирек¹⁵, -
Мубарак хьуй, Гьажимурад!*

*Акурбуруз¹⁶ гуда гьайбат¹⁷,
Бедназардкай хьуй саламат,
Ваз ярашугъ я имарат¹⁸, -
Мубарак хьуй, Гьажимурад!*

*Вахъ авай кьван устадвилер,
Сагъ хьурай ви гьакI(ни) гьилер.
Хандизни¹⁹ жеч ихьтин квалер, -
Мубарак хьуй, Гьажимурад!*

*Алакьдач²⁰ хьы акур инсан,
Душманарни хьана нукьсан²¹,
Ихьтин имарат жеч хьсан!
Мубарак хьуй, Гьажимурад!*

*Ваз нуш хьурай ви ужагъар²².
Ажеб яна сувагъар
Безетмиш авур утагъар²³
Мубарак хьуй, Гьажимурад!*

*Кьизилверекъ²⁴ хьиз акваз тир
Гьар са цлан нехши я дуьр²⁵.
Шагьристан²⁶ я Филерин хуьр, -
Мубарак хьуй, Гьажимурад!*

*Эрзиханни рахач нашер²⁷,
Гьич за тариф ийич тежер,
Ви дустарик акатна хьвер, -
Мубарак хьуй, Гьажимурад!*

1 Муштагъ - цигел.

2 Кьарар - "кьарай" гафунин нугьатдин жуьре.

3 Сурагъ - "суракъ" гафунин нугьатдин жуьре.

4 Чагъ - сагьвал, клубанвал.

5 Хилаф - дуьзвал квачир, таб квай.

6 Асул - инал "виридалайни кьилин, важиблу затI".

7 Тахти-риван - инсанри куьунерал кьуна ялдай кьав алай тахт; инал кьвалин айван гьахьтин тахтунив гекьигнава; урус члалал: паланкин.

8 Нижат - араб члала и гафуниз са шумуд мана ава, инал "баркат" гафунин манада ишлемишнава.

9 Мегьежер - айвандин чина, муькуьн, гурарин кьвалара твадай чакчахар.

10 Мецал - "мецел" гафунин (кьалубдин) нугьатдин жуьре.

11 Жезвел - пенжердин, раklarин кьерехрай винелай рамка хьиз эцигдай кьуллар.

12 Кварцал - "гурцел" гафунин нугьатдин жуьре.

13 Кьайим - инал "артух" гафунин манада ишлемишнава.

14 Куьребеж - инал "куьре" фарс члалал "чка" лагьай гаф я, гьакI хьайила "куьребеж" гаф "чкадин члехиди" лагьай члал жезва (белки, Гьажимурад Филерин кавха тир жеди).

15 Дирек - дестек.

16 Оригиналда инал, чаз чиз, гьалатI яз, "акур ксар" келима кьенва.

17 Гьайбат - члехивал.

18 Имарат - дарамат.

19 Оригиналда и цIар адан размер чIурзавай "гьич" гафуниллай башламиш жезва.

20 Алакьдач - инал "тухжедач" келимадин манада ишлемишнава.

21 Нукьсан хьун - инал "гуьгьулар чIур хьун" келимадин манада ишлемишнава.

22 Ужагъ - кьул; ужагъар - инсанар яшамш жезвай чка.

23 Утагъ - квал.

24 Кьизилверекъ - кьизилдин яд янавай чарчин жуьре.

25 Дуьр - гевгьер, инжи.

26 Шагьристан - шегьердин чка.

27 Нашер - нагьахъ.

Дашлемир ШЕРИФАЛИЕВ

2021-йисан 6-январдиз луткунви камаллу агъсакъл, зегъметкеш инсан, "Зегъметдин Яру пайдах" къве ордендинни са жерге медалрин ва "Ахцегъ район" муниципалитетдин къилин Гьурметдин грамотадин (и шабагъар ада яргълал йисарин бегъерлу зегъметдай ва акълтзавай несил ватанпересвиллин руьгдаллаз тербияламышунай къазанмишна) сагъиб **СУЛТАНОВ Мегъамедагъади** вичин 93 йис къейдна. Мубаракрай!

Мегъамедагъа 1928-йисуз Луткунрин хуьре, зегъметкеш чехи хизанда дидедиз хъана.

Буба Рамазана ам гъевчи члавалай вичихъ галаз лежбервиллин залан зегъметдив вердишарна. Къвачел акълтайдалай къулухъ гадади чилиз иесивилелди къуллугъна. 1939-йисуз Луткунрин хуьруьн сифтегъан школа акълтларна, ада Ахцегърин школа-интернатда къелун давамар хъувуна. Ватандин Чехи дяведин четин йисара хайи хуьруьн колхозда фялевал, библиотекадин къвале заведующийвал авуна.

- Девир акъван четинди тир хьи, 1944-1945-йисара нисиналди колхоздин производства юрфариз гъекъ акъудуниз мажбур жезвай: цан цадай, малар хуьдай, тапшурмишай са къвалах тамамардай. Нисинилай къулухъ мектебдиз фидай. Нянихъ, тамам галат хъанвай ва руфуна тухдалди фуни авачир зун, нафтладин ишигъдал тарсариз гъазур жез алахъиз (кстабарни авачир къван), ахварал фидай. Тарсар лагъайтла, пакадин юкъуз кол-

Камаллу агъсакъл, зегъметкеш инсан

хоздин къвалахрал, тарсуна муаллимдин гафар рикел хкиз, жуважувакъди ззбердай. Ятлани мектеб акълтларна, 1948-1950-йисара хуьруьн изба-читальнядин заведующий хъана..., - рикел хкиз-ва Мегъамедагъа бубади.

Фронтдай хтай Рамазан бубадин теклифдалди, зигинлу Мегъамедагъа чилихъ гелкъведай илим чирун патал 1950-1952-йисара Буйнакск шегъерда багъманчивилин къве йисан курсарик экечина. 1954-йисалай ада Луткуна Калинин тварунихъ галай колхоздин, гуьгъуьнлай "Луткунский" совхоздин регъбервал авуна. 1960-1963-йисара Совпартшколада къелна ва 1979-йисалди Луткунрин В.Ленинан тварунихъ галай совхоздин регъбервиллин къуллугъ давамарна. 1979-йисалай та лайихлу пенсиядиз экъечай 1988-йисалди М.Султанова гъа майишатда инженер-гидро-мелиораторвиллин везифаяр намуслувилелди тамамарна. Зурба тешкилатчи тир ададай йиф-югъ талгъана члугур гъакъсагъ зегъметдин нетижада хуьруьн общественный майишат республикада лап чешнелубурун жергедиз акъудиз алакьна. Къилди къачуртла, совхозда къве МТФ эцигна, къарамаларин къадар ва абурун бегъерлувал къве сеферда артухарна. Хуьруьн майишатдин техника хуьдай гаражар, ичер гъялдай (миже хкуддай) цех эцигна, 150 гектардин майданра багълар кутуна ва ик мад. Султанован регъбервиллик къвай майишат 1966-1979-йисара гъилляй-гъилиз къведай Яру пайдахдиз, гъакл маса шабагъриз 10 сеферда лайихлу хъана. Гъа йисара хуьруьн Советдин председател тир рагъметлу Рефи Абаскъуьлиевахъ галаз гъил-гъилеваз члугур зегъметрин нетижада Луткуна пекарня, общественный гъамам, аялрин бахча, столовой пайда хъана, Луткунар неинки районда, гъакл республикадани "чешнелуди" яз машгъур хъана. Мегъамедагъа Рамазановичан хуси зегъмет лагъайтла, компартиядини гъукуматди къве сеферда "Зегъметдин Яру пайдах" ордендалди, зегъметдин медалралди, "Коммунизмдин зегъметдин зарбачи" лишандалди ва райондинни республикадин дережайрин гьурметдин грамотайралди къейдна. Пенсиядиз экъечайдалай къулухъни гъатта набут яз (гуж акълтуникди къвач къеци хъана) баркаллу агъсакъл чилин зегъметдикай, хуьруьнэгълийрин хийир-хийирдикай, иллаки акълтзавай несилдиз тарс-насигъат гуникай къерех хъанач.

- Зун Аллагъди гайи йикъл гъамиша рази я ва гъиле са менфятлу кар авачиз къени къарай къведач, гъавилляй сугъул жедай мажални авач. Хуси гъилералди хуьре ва хчин патав Махачкъалада туькьурнавай теплицада алакьдайвал гъевеслудаказ къвалахзава (дагъдин атлугъай шартлара дурумдай помидоррин сорт арадал гъизва), хтулризни птулриз эдеб-ахлакъдин ва зегъметкешвиллин дуьз тербия гуз алахъзава. И чехи яшарин себеб - яшайишдин бине тир чилел алахъун я. Сала-багъда алакьдайвал гуьгъуьллувилелди зегъмет члугуни заз чандин сагъвални, жуван гъилералди битмишарзавай михъи суьрсетдин бегъерарни гузва. Гъич тахъайтла, хъуьтлуьз мугъманриз хуси багъдин тарцикай атлана атирлу лимон ва я са къзилгуьл цуьк гуз алакьунин лезет квек ква?! - алава хъийизва вичин суьгъбет Мегъамедагъа бубади.

"Алуькнавай цийи 2021-йисуз къуй квехъ чандин сагъвал, ватандин хушбахтвал патал мадни ярги уьмуьр ва агалкъунар хъурай!", - тебрикзава адаз луткунвийри ва хуьруьн администрациядин къил Амирхан Рагъимова. Гъелбетда, и тебрикриз чнани шериквалзава: къуй ваз ярги уьмуьр ва риклин динжвал гурай, Мегъамедагъа буба!

Зирзибилдин месэла веревирдна

12-январдиз Дербент шегъердин администрацияда Дагъустандин государстводин секретарь Хизри Абакаров республикадин Къиблепатан мулкунин округдик акатзавай муниципалитетрин къилерихъ галаз гуьруьшмиш хъана. Мярекатда РД-дин чилерин ва эменнидихъ галаз алакьалу месэлайрай министр Заур Эминова, РД-дин тлебиатдин ресурсрин ва экологиядин министр Рагъман Гъамидова, республикадин тарифрин рекъяй къуллугъдин руководитель Камил Алигъгалбацева иштиракна. Совещанидал вилик эцигнавай асул месэла зирзибил вахчунин ва терг авунин къвалах михъиз къватунин мумкинвиллин вилик пад къун патал къабулун лазим серенжемиз талуькди тир.

Хизри Абакарова рикел хкайвал, 2019-йисан 1-январдилай Дагъустан яшайишда арадал къевезвай къеви амуькайрив эгечдай цийи къайдадал элячйнава. Республика ругуд паониз пайнава, анра региондин 4 операторди къвалахзава. Абуру РД-дин тлебиатдин ресурсрин ва экологиядин министерстводи тайинарнавай бур я. Къиблепатан мулкунин округдин региондин оператор "Экологи-Ка" ООО я. 2018-йисан гатуз Дербентда зирзибил вахчунин ва терг авунин къвалах михъиз къват хъун себеб яз, региондин оператор шегъерда вичин везифайрив тайинарнавай вахтунилай фад - 2018-йисан августдилай эгечйнай. Амма, региондин оператор пайда хъанатлани, зирзибил вахчунихъ ва терг авунихъ галаз алакьалу четин месэлайрин къадар гъам Дербентда, гъамни вири ЮТО-да тлимил хъанач.

"Къиблепатан мулкунин округдин шегъерин ва районрин администрацияр зирзибилдихъ галаз чпин къуватралди женг члугуниз ва амуькайрив масаниз акъудунин месэладал машгъул хъуьиз мажбур хъанва, вучиз лагъайтла, региондин оператордивай вичин везифаяр къилиз акъудиз жезвач.

Идалайни гъейри, "Экологи-Ка" карханадихъ къвалах тамамарун патал лазим алатрихъ ва техникадихъ галаз алакьалу бегъеман къитвал ава. Маса крар анихъ амуькайрив, абурухъ гъатта зирзибил масаниз акъудун патал лазим камазарни авач. Гъаклни тарифар ва амуькайрив къватлунихъ галаз алакьалу нормативар дуьздаказ туькьурнавач. Региондин оператордивай къватл жезвай къадар зирзибилдин иесивал ийиз жезвач, я туштла адаз и кар къилиз акъудиз къанзавач", - лагъана государстводин секретарди.

Муниципалитетрин къилери чеб региондин оператордихъ галаз

къвалахдайла гихътин четин месэлайрал расалмиш хъанатла, гъадакай суьгъбетна. Къилди къачуртла, Агъул райондин къили къейд авурвал, компанияда датлана руководителар дегиш жезвай ва абурукай садахъ галазни суьгъбет авун мумкин кар тушир. Жемятдин хийир патал садани къвалахзавачир, гъар сад анжах вичин хийирдихъ калтуззавай.

Дербентдин къили хабар гайивал, шегъердин администрация "Экологи-Ка" компаниядин руководителдихъ галаз са шумуд сеферда гуьруьшмиш хъайиди я, амма гъалар саклани дегиш хъанач. Зирзибил са шумуд юкъуз вахчун тийиз ва абуру къватлiday чанахар (контейнер) алай майданарни кваз амуькайрив ацланаз хъайи вахтар мукъвал-мукъвал тикрар жезвай.

Месэла гъалун патал 2019-йисуз муниципалитетди зирзибил къватлiday цийи тешкилат - "Горсервис" - арадал гъанай, ада лагъайтла, региондин оператордин везифайрин тайин къадар вичин хивез къачуна. Региондин оператордивай ерилу къвалах гуьзлемишиз тежедайдан ва, жемятдин къулайвал патал, оператордин везифаяр жува тамамарун чарасуз тирдан гъавурда гъатай маса муниципалитетарни и рекъяй фена. Малум жезвайвал, зирзибил къватлунихъ патаз акъудунин везифа администрациядин хиве гъатнава.

"Четин месэла чна хуси къуватралди гъалзава. Региондин операторди вичин мажбурнамаяр къилиз акъудзавач, ада, гъатта, чакъ галаз рафтарвални ийизвач. Чавай кирида къачур техникадайни абуру чаз гъич са манатни ганач. И месэладиз талуьк яз исятда чна абурухъ галаз суд-дуван ийизва", - лагъана Мегъарамдуьруьн райондин къили.

Заур Эминова къейд авурвал, региондин оператордихъ лазим

тирвал, яни гележег фикирда къуна къвалах туькьурнавай къайда авачир.

"Абурухъ материалрин бине авач, асул фикир гана къанзавай месэлаярни дуьзбур туш. Абурун къилин макъсад хийир хкудун я. Абурувай, дуьз тариф хкъагъун патал, пландик кутунвай харжияр тестикъариз хъанач. Тарифрин

къуллугъди гъисабайвал, абурун алатай вахтуна хъайи къазанжияр а къадардив агакьнава хьи, 2021-йисуз абуру зирзибил къватлунихъ къвалах тариф тестикъар тавуна давамарун лазим я. Къуллугъдай гъакъи къачун давамариз, икьрардин шартлар члуруналди, абуру зирзибил къватлун ва масаниз акъудун таъминарнач", - къейдна министрди.

Совещанидин иштиракчийри тайинарайвал, месэла гъалун патал региондин оператордихъ галаз икьрарар къуватдай вегъена къанда. Зирзибил ва амуькайрив къватлунал ва патаз акъудунал муниципалитетра авай карханаяр машгъул жеда, нихъ талуьк тир лицензияр аватла. Гъахълу тариф тайинарун патал и карханайрал бинеламиш хъана везифаяр пайна къанда.

"Муниципалитетар патал, гъакъикъатда, са шейни дегиш жезвач - инлай къулухъни гъа авайвал, зирзибил къватлунихъ ва акъудунин месэладал гуьзчивал авун давамарда", - лагъана Заур Эминова.

Закондин бинедаллаз, муниципалитетрай тир ва чпив лицензия гвай карханайрикай жедай цийи операторриз, конкурс къиле тухун тавуна, къвалах са йисан вахтуналди давамардай ихтияр ава.

"Винидихъ чпикай лагъанвай серенжемар чара атлай бур я, амма, зирзибил вахчунин ва терг авунин къвалах михъиз къватунин мукъва жезвай мумкинвиллин вилик пад къун патал, чна абуру къабулун лазим я. Къведай йисуз чна региондин операторар яз а карханаяр тайинарда, нихъ и карда герек тир вири техника, материалрин мумкинвилер аватла ва нивай республикадин мулкунал зирзибил къватлунихъ къвалах ерилуздаказ тешкилиз жедатла. И рекъе къвалах чна гъиле къунва", - алава хъувуна министрди.

Юбилей

Рикле къаст хъайила...

Мегъамед ИБРАГЪИМОВ

“Бубайрин крариз вафалу, абурун баркаллу рехъ давамардай хва хъурай!” - лугъуда лезгийри хизанда эркек велед хъайила. Гъахътин рухвар хъун гъар са диде-бубадин мурад я. Зи фикирдалди, мукъвара вичин 60 йисан юбилей къейдзавай Халид Ризаевич ГЪАМИДОВ гъа ихътин къегъалрикай сад я. Ша чун саналди адан умуьурдин рекъихъ галаз таши жен.

Халид Гъамидовал чехи бубадин - Ватандин Чехи дяведин иштиракчидин твар эхцигнава. Душманди Ватандал гъужумайла хпитарви Халид, къуд велед чехи жезвай къалин хизандин къил, гзаф бур хъиз, фронтдиз рекъе гъатна. А чавуз Халида вичиз хайи веледар, мукъва-къилияр, багърияр эхиримжи сеферда аквазвайди гич фикирдизни гъизвачир. Къаст душман тергун, гъалибвал гваз элкъвена хайи хуьруьз хтун тир. Амма къисмет масад хъана: 1943-йисуз Гъамидоврин хизандив Халид фашистрихъ галаз къиле феи женгера къегъалвилелди телеф хъана лагъай чулава хабар агакнай...

Са къадар йисар арадай феиила, 1987-йисуз, “Лезги газетдин” редакцияда чарарин ва яшайишдин месэлайрин отделдин редактор яз къвалахзавай Халид Гъамидован гада Алаудин Гъамидов вичин бубадин сур алай чка жагъуриз къвачин хъана. Ам вичин мураддивни агакна: хейлин документар, чарар-царар туплалай авуна, архивра къекъвена ада буба фаракъатнавай чка тайнарна (Туладин областдин Арсеньевский районда авай стхавилин сурар) ва дяведа телеф хъайи 500-дала виниз аскердин тварар хъенвай гуьмбетдал фена.

Гъа ихътин женгидин, Ватандин азадвал патал чан къурбанд авур къегъалдин Риза Гъамидован хизанда дидедиз хъана. 1966-йисуз хъайи залзаладилай къулухъ гзаф къадар дагъвияр арандиз эвична. Ахътинбурун арада хпитарвиари авай. Гилан Эминхуьре абурун чпин цийи къвалер эцигна. Куьч хъанвай чкада къайгъуяр, тамамарна къанзавай къвалахар пара авай. Ихътин шартара веледриз чирвилер къачуз четин жезвайди фикирда къуна, Риза Гъамидова вичин гада Халид Каспийск шегъердин школа-интернатдик кутуна. Ина къелзавай йисара хуьре чехи хъанвай жавандиз хъсандиз урус чални чир хъана. Юкъван мектеб ада Эминхуьре акалтарна. Рикле къакъан куклушар муьтлугъардай къаст авай жегъил Дагъустандин хуьруьн майишатдин институтдин экономикадин факультетдик экечна.

Къилин образование къачурдалай къулухъ Халид Ризаевич Гъамидова вичин зегъметдин рехъ “Аламинский” совхозда трактордин бригаддин бригадирвилелай гатунна. Са къадар вахт алаатайла ам армиядин жергейриз къуллугъиз фена. Йисни зура Ростовдин областдин Новочеркасск шегъерда Ватандин вилик намуслувилелди вичин хивевай буржи къилиз акъудна.

Армиядилай гуьгъуьниз Халид Гъамидов Махачкъала шегъердин Кировский райондин администрациядин финансрин отделда хуьруьн майишат пулдин такъатралди таъминарунин рекъий ревизорин-

спектордин везифайрив эгечна. Райондин администрацияда ада жуьреба-жуьре йисара гъукматдин дуллхурал гуьзчивал тухудай старший инспектор, инспекциядин отделдин начальник яз къвалахна.

Девирар дегиш хъунихъ галаз умуьурдин вири хилерани цийивилер арадал къевезвай. Гъа ик, Кировский райондин администрациядин финансрин отделдани налогрин инспекция кардик акатна. Инспекциядиз регъбервал гун чи ватангъли Халид Ризаевичал ихтибарна. 1990-йисуз налогрин инспекциядикай, финансрин министерстводикай хкудна, къилдин къурулуш - налогрин къуллугъ хъана. Цийи къурулушда хейлин йисарин тежриба хъанвай Халид Гъамидова жуьреба-жуьре карханайри гъукматдихъай чуьнуьх-

завай къазанжияр винел акъудна, республикадин бюджетдиз алава пулдин такъатар хкидай отделдин начальник яз къвалахна.

А йисар рикел хкидайла чи макъаладин къилин игитди къейдзавайвал, а чавуз республикада чпин къазанжияр чуьнуьхзавай карханаяр пара авай. Къилди къачуртла, налогрин къуллугъда отделдин начальник яз къвалахзавай вахтунда Халид Ризаевичан алакьунар ва алахъунар себеб яз республикадин ва меркездин бюджетриз налогар гуникай къил къакъудзавай жуьреба-жуьре карханайрай 800 миллиондив агакна алава пулар хканай.

- Карханайрин чехи паюни тагъкимарайдалай къулухъ налогар гузвайтани, и кардикай къил къакъудзавай бурни авачиз тушир, - къейдзава Халид Гъамидова. - Абуру пул чпин хсусиди я лугъуз, гафунал къевивалдай. Ихътинбурун гъакъиндай серенжемар къабулзавай къилдин отдел кардик квай. А отделдиз са шумуд йисуз зани регъбервал ганай. Налог гун тийизвайбурув чна, сифте нубатда, къанунрал асаслу яз, налог гана къанзавайдакай хабардарзавай чарар агакьарзавай. Идалди месэла туькьун тавур дуьшуьшра чна Арбитражный суддиз арза хъизвай ва и къурулушдин куьмекдалди налогар тагузвай карханаяр банкрот ийизвай.

Къейдна къанда, Халид Гъамидов гъамиша къвалах пайгардик куктун патал гъалар зайиф хъанвай отделдин къиле аквазарзавай. Нубатдин отдел тенбекдинни ичкидин суьрсет маса гунал гуьзчивалдай къвалахдихъ галаз алакьалуди тир. Асул

гъисабдай, отделдин къвалах МВД-дин органрин къуллугъчийрихъ галаз санал къиле тухузвай, Дагъустандин сергъятра къанунсуздакай ички ва тенбек маса гузвай чешмеяр винел акъудзавай. Къалп суьрсет (самопал) гъасилзавай карханаяр агалай дуьшуьшарни тлимил хъаначир.

2010-йисуз налогрин органрин рекъий Урусатда къиле тухвай реформайрин нетижада Махачкъалада районрин урта (межрайонный) налогрин инспекция тешкилна. Халид Ризаевича инспекцияда гъахъ-гъисабдинни анализдин отделдин начальник яз къвалахна. Отделдин къвалах меркездинни республикадин бюджетриз къевезвай пулдин такъатрал гуьзчивал тухуникай, гъар йисуз бюджетдиз къведай налогрин пулдин такъатрин тахминан прогноз гуникай ибарат тир.

Хейлин йисара налогрин къуллугъда намуслувилелди зегъмет чуьгунай Халид Ризаевич 2005-йисуз “Дагъустан Республикадин лайихлу экономист” лагъай тварциз, хейлин шабагъризни багъа пишкешриз лайихлу хъана. Ам госуударстводин граждандилин къуллугъдин III классдин советник я.

2017-йис. Махачкъала шегъердин администрацияда жуьреба-жуьре вакиаяр, дегишвилер къиле физвай. А вахтунда меркездин администрацияда къвалахдай савадлу ва тежриба авай пешекарар герекзавай. И чавузни Халид Гъамидов такуна амуькнач. Адаз ина экономикадин рекъий вилик тухунин, инвестициядин алакьайрин управленида къвалах теклифна. Алай вахтунда ада и управленида къилин пешекардин везифаяр таммарзава.

Халид Гъамидов хъсан пешекар хъиз, чешнелу хизандин къилин я. Вичин умуьурдин юлдаш Элеонора Куйбы-

шевнадихъ галаз санал абуру къве велед чехи авуна. Абуруни чпин бубадин рехъ давамарзава. Гада Эльдара ДГУ-дин финансринни кредитрин факультет агалкъунралди акалтарна. Гуьгъуьнлай ада, Ростовдин университетдин Махачкъалада авай филиалда юридический факультет куьтгъуналди, къилин къвед лагъай образованини къачуна. Исътда Эльдар Гъамидова налогрин федеральный къуллугъдин Дагъустанда авай Управленида (УФНС) гъакъсагъвилелди зегъмет чуьгъуьнлава. Руш Наидадини ДГУ акалтарна ва алай вахтунда Махачкъалада авай банкаркай сада къвалахзава.

Къейд ийин хъи, алатай йис Халид ва Элеонора Гъамидоврин умуьурда къетленди - шадвалдайди хъана: Эльдаран свас Саимади абуруз санал картар хътин къве хтул (Халидни Далгат) - къветхверар багъишна.

Чна чехи бубадин дережадиз акъатнавай Халид Ризаевичаз и вакиадихъ галаз санал и йикъара къейдзавай 60 йисан юбилейни риклин сидкьидай тебрикзава. Умуьур яргъиди, сагъламди, бахтлуди хъурай! Амин!

Баркалладин таж ала ви умуьурдал... Вилик макъсад, риклени къаст авай хва. Дамахвавай багърийри ви

гъуьндурдал, Чехи буба Халидан твар алай хва. Гъар камуна къалурзавай зиреквал, Вахъ къвалахда агалкъунар мад хъурай! Сагълам чан хъуй, артух хъурай
викъегъвал, Умуьурдани гъар легъседа шад хъурай!

7-мертебадай

Депутат - мугъманвиле

Агъмед МАГЪМУДОВ

И йикъара “Лезги газетдин” редакциядиз Госдумадин депутат Гъажимет Керимович САФАРАЛИЕВ мугъман хъанвай. Газетдин къилин редактор Мегъамед Ибрагъимовахъ галаз къиле феи гуьруьшдин вахтунда абуру хайи чалар хуьнин ва вилик тухунин, милли прессадин месэлаяр, “Лезги газетдин” 100 йисан юбилей къейд авунин гъакъиндай къабулзавай серенжемар веревирдна.

Дагъустандин хайи чаларикай рахадлай, Гъажимет Сафаралиева абуру хуьнин ва вилик тухунин карда милли чаларал акъатзавай газетрихъ еке метлеб авайди къейдна.

“Милли чаларал акъатзавай газетар Дагъустандин дамах я. Дидед чал гъар садаз чир хъана, вичел дамахна, саламатдиз гуьгъуьнлай къевезвай несилрал агакьарна къанзавай медениятдин девлетлу ирс я”, - лагъана депутатди.

Вичин рахунра Гъажимет Сафаралиева “Лезги газетди” Интернетдин майданрани хъсандиз къвалах вилик тухузвайдакай, газетдин сайт республикадин электронный СМИ-рин арада къивекчи жергейра авайдакай лагъана. “Куьн девирдихъ галаз кам-камуна аваз физва. Газетдихъ галаз санал сайтни кардик кутун, ам агалкъунар аваз вилик тухун тебрикиз жедай къвалах я. И карда заз квехъ ва редакциядин вири коллективдихъ Цийи йисуз мадни еке агалкъунар хъана къанзава”, - алава хъувуна депутатди.

Мегъамед Ибрагъимова вичин нубатда редакциядин къвалахдикай, къенин юкъуз авай гъаларикай, къилиз акъудзавай проекрикай, 100 йисан юбилей къейд авуниз тауькь планрикай лагъана.

“2020-йисуз “Лезги газетдин” 100 йисамам хъана. Амма дуьньяда пайда хъайи коронавирдизин тугъвалди юбилейдин мярекатар къиле тухудай мумкинвал ганач. Алагъди гайитла, газетдин юбилей алай йисуз къейддайвал я. И вакиа 2021-йисуз къиле тухудай республикадин метлеб авай мярекатрин сиягъдикни кутунва. Юбилейдихъ галаз алакьалу яз, газетдин тарихдикай документальный фильм гъазурдай, ктаб акъуддай, къелзавайбурухъ галаз гуьруьшар, школьникрин арада жуьреба-жуьре конкурсар... тухудай ниятар ава”, - хабар гана къилин редакторди.

Гуьруьшдин сергъятра аваз Гъажимет Сафаралиева редакциядиз куьмек яз вичин патай 60 агъзур манат пул гана ва “Лезги газетдихъ” галаз авай алакьаяр мадни мягъкемардайди къейдна.

Эхирдай Мегъамед Ибрагъимова редакциядиз мугъман хъунай, пулдин куьмек гунай Гъажимет Сафаралиеваз сагърай лагъана.

Ам чи дамахни я, даяхни

Азедин МИМЕРЗАЕВ,
Къалажурин хуър

КЪУДРАТЛУ СССР чклайдалай къулхъ чи уьлкведа гзаф миллиордерар пайда хъана. Абурун арада чи бажарагълу, къанажагълу, мерд, кесиб халкъди-кай хабар къадай, гы макъамда хъайи-

тлани, эвердиз гъай тир виклеъ хва Сулейман КЕРИМОВНИ хьунал чна шадвалзава, дамахзава. Ам неинки лезги, гъа! Дагъустандин вири халкъаризни сейли я. Адан тIвар Россиядин вири миллетри ва къецепатан уьлквейрин халкъарини гъурметдивди къазва. Чи къанажагълу ва вафалу хци гъа! маса пачагълугърани лап еке гъурмет ва авторитет къазанмишнава... Дугъриданни, адан мердвикай ва халкъдиз авунвай мергъяматлу крарикай кылдин таб кхъиз жеда. Сулейман Керимован садакъайрив агакъдай маса кас чаз чидай тарихда мад авач. Гъич са девлетлудавайни адавай къван садакъаяр гуз хъанач ва инлай къулхъни адан мердвилев къведай кас жеда тIа заз чидач. Вичин ери-бине Докъузпара райондин Къаракуьредай тир Сулейман Керимова мукъвара вичин уьмуьрдин 55-гатфар къаршиламишда. Къуй Сад Аллагъди адан вири мурадур вичин рикиз гъа! кланзаватIа, гъа! кылиз акъудрай! Адахъ чандин сагъвал ва вичин хизанарни, багъриярни галаз хушбахт гележг хуьрай! Амин!

Чи халкъдин къагъриман виниз тир дережайрив агакъун - им сифте нубатда адаз вичин камаллу ва баркаллу дидедини бубади ганвай чешнелу тербиядин гъунарлувал я. Сулейманан буба Керимов Абусаид Къаракуьреда 1926-йисуз дидедед хъана. Ам Ватандин Чехи дивиде ветерани я. Ада Москвадин юридический институт тарифлудаказ акъалтIарна. МВД-дин, юриспруденциядин ва финансинни экономикадин рекъерай жавабдар къуллугърал гъакъсагъвилелди къвалахна. Ам писателни я, адан гъиликай 8 таб, гъа жергедай яз "История дагестанских лезгин" тIвар алай члехи ктабни хкатнава.

Чи халкъдиз ва Ватандиз вафалу къегай хци мергъяматлу гъихтин къвалахар къиле тухванатIа, абур гъа! давамарзаватIа, чаз куьрелди къалуриз кланзава. Виридаз чизвайвал, эхиримжи са шумуд йисуз ада чи ва къунши районрин агъалийриз пулдин такъатар куьмек яз гузва. (Амма, гъайиф хъи, хуьрера чпел и кар ихтибарнавай "умудлу ксарин" гъиле гъатай пулар кесибрив агакъар тавуна, чпин тух тежедай нефсериз харжзавай дуьшуьшарни тIмил туш). ИкI, Сулеймана вичин хайи хуьруьн агъалийриз гъар са касдиз 20 агъзур манат пул гана, ихътин куьмек ада мукъуь вири хуьрерин хизанризни ганва. Къаракуьре хуьруьн агъалийрикай

республикадилай къецеуз тухвана медицинадин рекъяй чарасуз куьмек гун патал агъур, четин гъалда авай азарлугърув лазим къадар пулдин такъатар агакъарна. Сулеймана республикадин гзаф районрин агъалийриз куьмекер ганва. Алатай йисуз Докъузпара райондин вири хуьрерин агъалийриз, гъар са хизандиз къилди садакъа яз гъуьруьнни шекердин шешелар (25 кг-дин), клеви шекердин са шешел, 10 кг дуьгъуь, 5 литрдин семечкадин чIем ва са еке пачка чай гана.

Докъузпара райондин Текийрин хуьруьн куьчейра къир цана. Дербент шегъерда къилди еке больница эцигнава. Сулеймана дишегълийрин - дидейрин къайгъуни чIугвазва, вири терефрихъай абуруз куьмекарни гузва.

Дагъдин лап къакъан куклушда авай ва гъуьлелай 4142 метрдин вине экIяй хъанвай Шалбуз дагъда авай Пир Сулейман бубадин сур алай чкадал къван, четин шартIариз вири терефрихъай фикир гана, лап гъаркуьуь машинрин рехъ туькIуьрна. А зурба дагъдин куклушдиз электричестводин симер тухвана, къуд пад экъу авуна. Ял ягъиз ва зияратдал къвезвай ксар патал къулай вири шартIар яратмишунни адан гъунарар я. ИкI, Шалбуз дагъ, Пир Сулейман бубадин сурун къваларив эцигнавай къван имаратар акур кас тажуб хъана амуькда. Алай аямдин михъивилин вири шартIар фикирда къуналди, лап еке мугъманхана - къвезвай мугъманри ял ядай вири жуьредин шартIар авай къвалер, гилан аямдин еке зал ва капI-теат ийидай къвалер, хуьрекар гъазурдай вири жуьредин алатар ва маса къулайвилер туькIуьрнава. Анал гъанвай булахдин тIям масад я...

Сир туш, са шумуд йис я Сулеймана гъаждал - Меккедиз ва Мединадиз физвай чи ватангълийриз куьмекер гуз. Вичин харжидалди ада абуруз и пак чилер аквадай мумкинвал тешилкава, яни аниз фин-хтун ва чкадални вири жуьредин къулайвилерикай ибарат тир шартIар тешиклун патал вичин жибиндай пул чара ийизва.

Чи баркаллу хци спортдизни еке фикир гузва. ИкI, са шумуд йисуз чи республикадин футболдин "Анжи" командадиз ада пулдин еке куьмекер гайидини рикIел хжун кутугнава. Ада Дагъустандин команда сад лагъай лигадиз хкажун, къвенкъивечи чка къун патал еке чалишмишвилер авунай.

Чавай Сулейман Абусаидовича ийизвай къван мергъяматлувилин вири серенжерин сан-гъисаб къалуриз жедач, им тамамвилелди къилиз акъудиз жедай карни туш. Чи вилик абур вири къалурунин везифани акъвазнавач. Амма са кар ашкара я: Сулейман Керимов - чи халкъдин дамахни я, даяхни.

Эхирдайни заз халкъдин тIалабун раиж ийиз кланзава: амни Сулейман Керимоваз гъурмет авунин лишан яз, сифте нубатда, адаз хайи районда памятник эцигунихъ (и кар за Докъузпара райондин администрациядивай тIалабзава) галаз алакълуду я. Ахпани Дагъустандин къил Сергей Меликовавай ва Гъукуматдивай Дагъларин уьлкведин мерд хъиз Махачкъалада (са лайихлу чкадал) памятник эцигун тIалабиз кланзава. С.Керимован агалкъунрикай ва адан лайихлу крарикай Россиядин Президентдизни лап фадлай хъсандиз хабар ава. Гъаниз килигна, Дагъустандин халкъдин тIалабун яз, Сулейманаз Москвадани памятник эцигун ва Россиядин Федерациядин Игитвилин тIвар гунни хъсан кар жедай. Бес вичелай алакъдай къван вири куьмекер гузвай кас Ватандин Игит тушни?!

Рагнеда РАМАЛДАНОВА

Алатай йисан эхирриз Махачкъалада аялар аварийрик акатунин вилик пад къуниз талуьк яз чирвилер ва тежриба (вердишвилер) гудай центр ачухна. Чна виликамазни хабар гайивал, вичин максад аялриз рекъерин гъерекатдин къайдаяр ва машинар авай чкайра чеб хатасуздаказ тухуз чирдай центр адиз яшар 5 йисалай артух хъанвай бур къабулдайвал я. Ам РД-дин транспортдин ва рекъерин майишатдин министерстводин

Аялрин макан

«Рекъерин гъерекат тешиклдай центрадин» теклифдалди Россиядин МВД-дин ГАИ-дин ва «Хаталувал галачир гъерекат» эксперт-рин центрадин куьмекни галаз ачухна. Центрадин къетIенвал а кардикай ибарат я хъи, чпел «Лаборатория безопасности» къенвай ва чеб лазим тир вири тадаракралди тIамин тир автобусра (автогородок) аваз трениривай санай масани регъятдаказ физ ва Дагъустандин гъатта виридалайни дагълух районрани аялар патал рекъерин къайдаяр чирдай тарсар къиле тухуз жезва.

РИКIЕЛ ХКИН: 2020-йисан ноябрдиз РД-дин Гъукуматди Дагъустандин транспортдин рекъерин майишатдин министерстводин ва РД-дин ГИБДД-дин Управленидин теклифдалди «2015-2020-йисара рекъерин гъерекатдин хатасузвал» подпрограммадик дегишвилер кухтуналди, и центр тешиклун патал пулдин такъатар чара авунай.

Центр ачухуниз талуькярнавай мярекат аялрин иштираквални аваз гзаф итижлудаказ къиле фена. Ана РД-дин транспортдин ва рекъерин майишатдин министерстводин Управленидин начальник Къ.Мегъамедова, и министерстводин рекъерин гъерекат тешиклдай центрадин (ЦОДД) регъбердин везифар тамамарзавай Къ.Гъамзатова, РД-да авай МВД-дин УГИБДД-дин отделдин начальник, полициядин подполковник Т.Герейханова,

Дагъустан Республикада аялрин ихтияррин рекъяй Уполномоченный тир М.Ежовади, СМИ-дин векилри ва масабурни иштиракна.

Мярекатдал сифте гаф рахай Къ.Мегъамедова лаборатория кардик кутунин месэла яргалди теьгъена къилиз акъудунай Дагъустандин Минтрансдин рекъерин гъерекат тешиклдай центрадин регъбер Къазиагъмед Гъамзатоваз сагърай лагъана. ИкI, республикадин шартIар, гъа гъисабдай яз дагълух районарни фикирда къуналди, РД-дин Минтрансди Дагъустандин образованидин ва илимдин министерстводихъ галаз саналди 2021-

йисуз цIийи лаборатория чирвилер гудай идарайриз рекъе гъатуниз талуьк яз график туькIуьрдайдини раижна.

Мярекатдал рахай амайбуруни центрадин важиблувал къейд авунихъ галаз сад хъиз, республикадин рекъера аялар аварийрик акатунин къадар тIмиларун патал мадни еке къвалах къиле тухудайди раижна. Къилди къачуртIа, ЦОДД-дин регъбер Къ.Гъамзатован гафарай малум хъайивал, 2023-йисалди Дагъустанда цIийи мад 3 центр кардик кутадайвал я.

ИкI, республикадин ГИБДД-дин официальный делилрал асаслу яз, Терлан Герейханова раиж авурвал, 2020-йисан январдинлай ноябрдалди 16 йисал къведалди яшда авай аялрин иштираквал аваз Дагъустанда 160 ДТП арадал атана.

- Им, алатай йисарив гекъагъила, 20,8 процентдин тIмил ятлани, нетижар чпел разивал ийиз жедай бур туш. Гъа! хъи, абурун нетижара 16 аял телеф ва 184-дални хиреркъацIар хъана. Чи везифа республикадин рекъера са аялни телеф, гъич са аялдални хер-къацI тахун я. Гъайиф хъи, гъелелиг чавай бедбахтвилин вири дуьшуьшрин вилик пад къаз жезвач. Гъавилияй чна чи къвалахдиз - и важиблу месэладиз - жезмай къван мадни еке дикъет гана кланзава, - алава хъуьвуна ада.

Мярекат аялриз цIийи лабораторияда экурсия тешиклуналди акъалтIна.

Гафарин алемдай Зугъ, ярум

Кьериз-цIаруз гьалтзавай, манайрин гьавурдани саки такъзавай бязи гафар дуьшуьш хьайила, абур гьа менфят къачунвай касдин (автордин) нугъатдин гафарин кIватIалдик кутадай адет ава. Им вири дуьшуьшра гьахьлу зенд я лагьана тескиъариз жедач. Гаф вахтара чна нугъатдин гафарин кьетIенвилерни рикIелай алудзава...

Гьикаятчи Б.Гьажикъулиеван "Самурдин мани" эсерда **зугъ** гаф дуьшуьш жезва: "ДатIана малдин кIурук акатай чкайра тумарилай ва дувурилай хквезвай къелемар, зугъар, гьатта векь-къални терг жезва, накъвадин пурлувал квахъзава". И эсерда мад са чкадал ишлемишнава **зугъ** гаф. Предложендиз дикъетдивди фикир гайитIа, тахминан адан манадин гьавурда акъадай мумкинвал ава.

А.Гульмегьамедован баянрин гафарганда "**зугъ**" гафуниз "гъвечи цуьрц" мана ганва. Гафарганда гьикаятчи З.Эфендиева "Шехъзавай рикI..." эсерда а гаф

ишлемишнавай предложенини мисал яз гьанва: "...АтIай чинаррин ва маса тарарин пунарилай хквезвай **зугъвар**, диде-буба амачир етимар хьиз, аквада".

Шаир Чепер Касбувадин "Тек тахьуй" шиирдани дуьшуьш жезва и уьлчме: "Рагъ галачир югъ тахьуй, Пеш алачир **зугъ тахьуй**".

Аквазвайвал, Ахцегь, Сулейман-Стальский, Къурагь районрай тир писателри ишлемишнавай и гаф вири гафарганра гьатнаватIани, гележегда гьатна кIанибурукай сад я.

Х.Тагьиран, А.Саидован ва М.Алпанан шиирра гьалтзавай **ярум**гафунин мана (**ярум дуьнья** келимадихъ "дуьньядин пай, дуьньядин зур" мана жезва) зур, пай я. "Чилин рикIе **ярум дуьнья** Хьтин зурба кьудрат ава". (Х.Тагьир, "Москва" шиир). Турк чIалай атанвай "**ярумчух**" (куьтягъ тавунвай, бегьем тавунвай; кьатI амай) гафунин дувулни "**ярум**" я.

Чи ватанэгьлияр - гьар сана Уьлкведедин дамах

Чахъ, лезгийрихъ, гьурбатра жуьреба-жуьре жавабдар къуллугьрал алай баркаллу, чпин тIварар краралдини агалкунралди машгур ийизвай ватанэгьлияр гзаф ава. Гьа ихьтинбурукай сад Ставрополдин крайда Россиядин МЧС-дин начальнигдин заместителдин къуллугьдив эгечIнавай къенепатан къуллугьдин полковник **Апрель Агьакишиевич АГЪАКИШИЕВ** я.

1977-йисан 29-апрелдиз Ахцегь райондин Смугьулрин хуьре дидедиз хьайи Апрель Агьакишиева мектебда кIелай чIавалай вич савадлу, агалкунрихъ агакьдай къастар авай жаван яз къалурна. 1994-йисуз ам Ахцегь райондин военный комиссариатдин теклифдалди Камышинский инженерринни эцигунардайбурун военный килин училищедик экечIна. 1998-йисуз, училище чукIурна масанриз пай хьувурдалай къуллугь, Самарадин областдин Тольяттидин военный инженерно-технический университетда келна куьтягьна.

Университет куьтягьадалай къуллугь, 1999-йисуз, ам гражданский оборонадин къушунра къуллугь килиз акъудун патал Камчатский областдин мулкариз ракъурна. Вичин къуллугь ада Камчатка полуостровдал лейтенантдин тIвар аваз, рекьерин къилдин взводдин командир яз башламишна ва къу-

тармишунин 1043-нумрадин центрдин штабдин начальнигдин къуллугьдалди акъалтарна. 2003-йисуз Москвада кардик квай В.В.Куйбышеван тIварунихъ галай военно-инженерный академиядин гражданский оборонадин факультетдик экечIна ва 2016-йисуз анаг агалкунралди куьтягьна. ТIвар-ван авай академия куьтягьай, вичихъ алакьунар авай пешекар Россиядин МЧС-дин Центральный региондин центрадиз рекъе туна. Ана, Россиядин МЧС-дин ЦРЦ-да, сифтедай чи ватанэгьлиди жуьреба-жуьре къуллугьар ва гуьгьуьнлайни ватандашрин тереф хуьнин управленидин начальнигдин чIехи къуллугь килиз акъудна.

А.Агьакишиева ЦФО-дин мул-кара эхиримжи вахтара киле фейи

лап чIехи, чIуру гьалар (хасаратар, мусибатар, террористрин крар ва хейлин маса вакъияяр) тергунин, арадай акъудунин карда, гьакIни тади гьалда серенжемар къабулунин гьазурвилер акунин жигъетдай международный жуьреба-жуьре мярекатра, гьа жергедай яз СНГ-дин дережадани, иштиракна. Гьавилай гьахьлудаказ лугьуз жеда: ихьтин ватанэгьли неинки лезги халкъдин, гьакI вири уьлкведедин дамах я.

2016-йисан августдиз ам Россиядин МЧС-дин министрдин къарардалди Туладин областда Россиядин МЧС-дин килин управленидин начальнигдин сад лагъай заместителвиле тайинарна. Машгур ватанэгьлидин лайихлувилер и къурулушдин ва государстводин шабагьралди кьейднава. Ада вичин уьмуьрдин юлдашдихъ галаз рушаз тербия гузва.

2020-йисан апрелдилай ада Ставрополдин крайда МЧС-дин начальнигдин заместителдин везифаяр вахтуналди тамамарна. Мукьвара чаз малум хьайивал, 2020-йисан 28-декабрдиз РФ-дин Президент В.Путинан къарардалди чи ватанэгьли Ставрополдин крайда Россиядин МЧС-дин начальнигдин заместителдин къуллугьдал тайинарнавал.

Чи мурад ам къуллугьдин гурарай мадни вини куклушриз хкаж хьун я.

Квез чидани?

Виридалайни йигинди

Гепард вагьширикай виридалайни йигиндиз катдай гьайван яз гьисабзава. Ингье адакай бязи деллар:

- Гепарддивай са сятда 100-120 километрдиз чукурдай йигинвал къачуз жеда.
- РагъэкьечIдай пата ва Азияда гепардар

гзаф вахтара гъуьрчен кицIерин чкадал ишлемишнавай.

- Кацерин жинсинин бязи маса вагьширилай (лекьен, аслан, пелен) тафаватлу яз, гепардри лешер садрани недач.
- Туьн авачиз гепардривай 5-6 юкьуз яшамииш жезва.
- Тапасрал алай къармахар какурбур тирвилляй гепардривай тарариз хъсандиз акъахиз жезвач.
- Гепардни леопард (лекьен) винел патан акунрай тафаватлу авун четин туш: адет яз, гепардин кьил гъвечIи жеда.
- Тебиатда гепардар 10-12 йисуз яшамииш жезва. Азад тушир шартIара абурун уьмуьр гьатта 17 йисав агакьзава.
- Гепарддиз яргъал алай затIар хъсандиз аквазва.
- Гепарддин уьмуьр регъятди туш, вучиз лагъайтIа ада вичиз туьн патал къазвай гьайванрин са пай адавай маса еке вагьшири къакъуд хьийизва.
- 10-13 йис идалай вилик Африкада амай гепардрин къадар 6300 яз гьисабзавай.

Дуьньяда

Вакцина къачуз кIанзава

Мексикадин гьукуматдиз коронавирсудиз акси Россиядин "Спутник V" вакцинадин миллионралди дозаяр маса къачудай къаст ава. Идакай "Новости" РИА-ди хабар гузва.

"Чна Россиядин официальный векилрихъ галаз гуьруьш киле тухвана, виликамаз бязи меслятарни авунва", - лагьана Мексикадин здравоохраненидин министрдин заместитель Лопес-Гатела.

Виликамаз авунвай меслятрал асаслу яз, Мексикадиз вакцинадин 24 миллион доза маса къачудай мумкинвал жеда.

Къейд ийин, тIвар кьунвай вакцина Россиядин Гамалейдин тIварунихъ галай НИЦЭМ-да арадал гьанва, ам дуьньяда регистрация авунвай коронавирсудин сад лагъай вакцина я.

МетIерал акъваздач

"БЕЛТА" чешмеди раижзавайвал, Белоруссиядин президент А.Лукашенко оппозициядин векилрихъ галаз суьгьбетар киле тухуз гьазур я.

Искусстводинни спортдин хилляй премияр вахкудайла Лукашенкоди рикIел хкайвал, 11-январдиз ада хоккейдин международный федерациядин киле авайбурухъ галаз и йисуз дуьньядин чемпионат тешкилуни гьакьиндай рахунар киле тухвана.

"Рахунар, веревирдер куьтягьизни хьанач, "чи катыйбур" рагъ-экьечIдай патан лап хъсан, чи тереф хвейи ва хуьзвай дустарал тепилмиш хьана", - лагьана А.Лукашенкоди. Ада тескиъаривал, Белоруссия акъажунар гьатта кье киле тухузни гьазур я. Амма и кар патал тамамар хъуьуна кIани крар ама.

"Чун адататлу гьар гьи ксарихъ галаз хьайитIани ихтилатар ийиз гьазур я. Гьа жергедай яз - оппозициядихъ галазни. Амма хаинрихъ галаз - ваъ", - малумарна Белоруссиядин регьберди.

Адан гафаралди, уьлкведедин гьукумдарар гьар гьихьтин месэладин патухъай хьайитIани, суьгьбетар киле тухуз гьазур я. Гьа жергедай яз, конституциядик дегишвилер кухтуникайни, уьлкведедин гележегдикайни. "Амма садан виликни чун метIерал акъваздач!" - кьетивилелди вичин фикир жем авуна Лукашенкоди.

Ракьун рехъ жеда

Эрменистанди Азербайжандай тIуз Россиядиз фидай ракьун рехъ кардик кутадайвал я. Идан гьакьиндай Азербайжандин президент И.Алиева малумарна, хабар гузва "Sputnik Ближнее зарубежье" чешмеди.

Адан гафаралди, ракьун рехъ ачухуни Россиядин, Азербайжандин ва Эрменистандин итижриз жаваб гузва. Къейд авурвал, Дагьлукъ Къарабахда арадал атай къалмакъал къуллугъ галама, гила гележегдикай фикирна кIанзава.

Къейд ийин, 11-январдиз Москвада В.Путинан, Н.Пашинян ва И.Алиеван гуьруьш киле фена. Саки кьуд сятда давам хьайи гуьруьшдин нетижада малум хьайивал, къалмакъалдик хьайи кье тереф военный есиррин гьакьиндай са икьардал атанач. "Лента.ру" чешмеди хабар гузвайвал, Пашиняна Дагьлукъ Къарабахдин статусдин месэла гьализ хьанвачирди кьейдна. Гьа са вахтунда Алиева вич нетижа арадал гьуьнин кьайгьуда ава лагьана.

Алатай йисан 27-сентябрдилай Къарабахда гатIунай къалмакъал 9-ноябрдалди давам хьана. Алай вахтунда а регионда ислегьвал хуьн патал Россиядин векиларни ава.

Теклифнава

США-да хкянавай цийи президент Жозеф Байден шад гьалара вичин къуллугьдив эгечIуниз талукъ мярекатда иштиракун патал Россиядизни теклифнава. ТАСС-ди раижзавайвал, идакай Вашингтонда авай Россиядин векилханади хабар гана.

Векилханадин къуллугьчиди кьейд авурвал, Россиядиз векилдин дережада аваз мярекатда иштиракдай фикир ава. Байден США-дин килин къуллугьдив эгечIунин мярекат 20-январдиз киле тухудайвал я.

Кьенвай къушарин "марф"

Италиядин меркезда 1-январдин йифен береда кьенвай къушарин "марф" къвана. Кьенвай чулав нукIер шегьердин са шумуд райондай жагьана. Гьайванар хуьнин международный тешкилатди малумаривал, къушар геликьун цийи йисан суварин фейерверкрихъ галаз алакьалу хуьн мумкин я. Идакай "RomaToday" чешмеди хабар гузва.

Фейерверкри къурху кутур къушар ийир-тийир, фир-тефир чка авачиз амуькна. Абур четинвилерал ацалтун ва рикI акъвазун себеб яз къена. И агьвалат акурла, Италиядин бязи агьалийри чпихъ сувар киле тухудай гевес амуьк тавурдакай соцсетра къена. Гьайванар хуьниз талукъ тешкилатри гьар йисуз петардаяр, фейерверкар маса гунал къадагъа эцигун тIалабзава.

Рекъемар артух жезва

13-январдин пакаман делилралди, санлай Россияда коронавирсуд акатнавайбурун къадар пуд миллионни зурав агакьзава, кьенвайбур - 63 агъзурдав. Саки кье миллионни кIуьд виш кас къван сагьар хъувунва.

Санлай дуьньяда коронавирсудикди начагъ хьайибурун къадар 92 миллиондилай алатнава. Кьенвайбурун къадар 2 миллиондив агакьзава, сагьар хъувунвайбурун къадар - 69 миллиондив.

понедельник, 18 января

РГВК
06:50 «Заряжайся!» 0+
07:00 Время новостей Дагестана. Итоги
08:05 «Заряжайся!» 0+
08:15 «Здравствуй, мир!» 0+
08:50 «Заряжайся!» 0+
08:55 Д/с «Русский музей детям» 17 с. 0+

ПЕРВЫЙ

05.00 «Доброе утро». (12+).
09.00 Новости. (16+).
09.25 «Доброе утро». (12+).
09.50 «Жить здорово!» (16+).
10.55 «Модный приговор». (6+).

РОССИЯ 1

09.00 Канал национального вещания «Алшан» (на цахурском языке)
14:30,21.05 Местное время. Вести-Дагестан.
17.15 Актуальное интервью.

НТВ

04.35 Т/с «Пасечник». (16+).
08.00 «Сегодня».
08.25 Т/с «Морские дьяволы. Смерч». (16+).

ДОМАШНИЙ

06.30 «6 кадров». (16+).
06.40 «По делам несовершеннолетних». (16+).
08.15 «Давай разведемся!» (16+).

ТВ-ЦЕНТР

06.00 «Настроение».
08.10 «Петровка, 38». (16+).
08.25 Х/ф «Свадьба с приданым». (6+).

ЗВЕЗДА

06.00 «Сегодня утром».
08.00 Новости дня.
08.15 «Не факт!» (6+).
08.55,10.05 Х/ф «Берем все на себя». (6+).

вторник, 19 января

РГВК
06:50 «Заряжайся!» 0+
07:00,08.30,12.30 Время новостей Дагестана
07:20 Передача на табасаранском языке «Мил»

ПЕРВЫЙ

05.00 «Доброе утро». (12+).
09.00 Новости. (16+).
09.25 «Доброе утро». (12+).
09.50 «Жить здорово!» (16+).

РОССИЯ 1

09.00 Канал национального вещания «Рубас» (на табасаранском языке)
14:30,21.05 Местное время. Вести-Дагестан.
17.15 Республика.

НТВ

04.30 Т/с «Пасечник». (16+).
08.00 «Сегодня».
08.25 Т/с «Морские дьяволы. Смерч». (16+).

ДОМАШНИЙ

06.30 «По делам несовершеннолетних». (16+).
08.00 «Давай разведемся!» (16+).

ТВ-ЦЕНТР

06.00 «Настроение».
08.10 «Доктор И...» (16+).
08.45 Х/ф «Женатый холостяк». (12+).

ЗВЕЗДА

06.00 «Сегодня утром».
08.00 Новости дня.
08.20,18.30 «Специальный репортаж». (12+).

среда, 20 января

РГВК
06:50 «Заряжайся!» 0+
07:00,08.30,12.30 Время новостей Дагестана
07:20 Передача на лакском языке «Аьрши ва агьлу»

ПЕРВЫЙ

05.00 «Доброе утро». (12+).
09.00 Новости. (16+).
09.25 «Доброе утро». (12+).
09.50 «Жить здорово!» (16+).

РОССИЯ 1

09.00 «Даргала анкы» (на даргинском языке)
14:30,21.05 Местное время. Вести-Дагестан.
17.15 Актуальное интервью.

НТВ

04.35 Т/с «Пасечник». (16+).
08.00 «Сегодня».
08.25 Т/с «Морские дьяволы. Смерч». (16+).

ДОМАШНИЙ

06.30 «По делам несовершеннолетних». (16+).
08.00 «Давай разведемся!» (16+).

ТВ-ЦЕНТР

06.00 «Настроение».
08.10 «Доктор И...» (16+).
08.40 Детектив «Сумка инкассатора». (12+).

ЗВЕЗДА

06.00 «Сегодня утром».
08.00 Новости дня.
08.15,18.30 «Специальный репортаж». (12+).

четверг, 21 января

РГВК
06:50 «Заряжайся!» 0+
07:00,08.30,12.30 Время новостей Дагестана
07:20 Передача на даргинском языке 12+

ПЕРВЫЙ

05.00 «Доброе утро». (12+).
09.00 Новости. (16+).
09.25 «Доброе утро». (12+).
09.50 «Жить здорово!» (16+).

РОССИЯ 1

09.00 «Лалаан» (на рутульском языке)
14:30,21.05 Вести-Дагестан.
17.15 Актуальное интервью.

НТВ

04.35 Т/с «Пасечник». (16+).
08.00 «Сегодня».
08.25 Т/с «Морские дьяволы. Смерч». (16+).

ДОМАШНИЙ

06.30 «6 кадров». (16+).
06.50 «По делам несовершеннолетних». (16+).

ТВ-ЦЕНТР

06.00 «Настроение».
08.10 «Доктор И...» (16+).
08.40 Х/ф «Ты - мне, я - тебе»

ЗВЕЗДА

06.00 «Сегодня утром».
08.00 Новости дня.
08.15 Д/с «Сделано в СССР». (6+).

пятница, 22 января

РГВК
06:45 «Заряжайся!» 0+
07:00,08.30,12.30 Время новостей Дагестана
07:20 Передача на аварском языке 12+

ПЕРВЫЙ

05.00 «Доброе утро». (12+).
09.00 Новости. (16+).
09.25 «Доброе утро». (12+).
09.50 «Жить здорово!» (16+).

РОССИЯ 1

09.00 «Гюлистан» (на азербайджанском языке)
14:30,21.05 Вести-Дагестан.
17.15 Духовная жизнь.
17.35 Док. фильм к 100-летию образования ДАССР.

НТВ

04.30 Т/с «Пасечник». (16+).
08.00 «Сегодня».
08.25 Т/с «Морские дьяволы. Смерч». (16+).

ДОМАШНИЙ

06.30 «6 кадров». (16+).
06.40 «По делам несовершеннолетних». (16+).
08.15 «Давай разведемся!»
09.20 «Тест на отцовство».

ТВ-ЦЕНТР

06.00 «Настроение».
08.10 Х/ф «Когда возвращается прошлое».
11.30 «События».
11.50 Х/ф «Когда возвращается прошлое».

ЗВЕЗДА

05.45 Д/с «Оружие Победы»
06.05 Х/ф «Инспектор ГАИ». (12+).
08.00 Новости дня.
08.20,10.05 Т/с «Белая стрела. Возмездие».

суббота, 23 января

РГВК
07:00,08.30,16.30 Время новостей Дагестана
07:20 Передача на кумыкском языке 12+

ПЕРВЫЙ

06.00 «Доброе утро». Суббота. (6+).
09.00 «Умницы и умники». (12+).
09.45 «Слово пастыря».
10.00 Новости. (16+).

РОССИЯ 1

05.00 «Утро России». Суббота.
08.00 «Вести. Местное время».
08.20 Местное время. Суббота.
08.35 «По секрету всему свету».

НТВ

04.35 Х/ф «Любить по-русски». (16+).
06.00 Х/ф «Любить по-русски 2». (16+).
08.00 «Сегодня».
08.20 «Готовим с Алексеем Зиминным».

ДОМАШНИЙ

06.30 «6 кадров». (16+).
06.35 Д/ф «Порча». (16+).
08.35 Мелодрама «Женская интуиция». (Украина). (16+).

ТВ-ЦЕНТР

05.30 Х/ф «Ты - мне, я - тебе». (12+).
07.10 «Православная энциклопедия». (6+).
07.40 Х/ф «Железная маска». (Франция - Италия). (12+).

ЗВЕЗДА

05.50 Х/ф «Она Вас любит».
07.25,08.10 Х/ф «Король Дроздобород».
08.00 Новости дня.
09.00 «Легенды музыки».

воскресенье, 24 января

РГВК
07:00 Время новостей Дагестана
07:20 Передача на лезгинском языке «Вахтар ва инсанар» 12+

ПЕРВЫЙ

05.00,06.10 Т/с «Личные обстоятельства». (16+).
06.00 Новости. (16+).
06.55 «Играй, гармонь любимая!» (12+).

РОССИЯ 1

04.20 Х/ф «Зойкина любовь». (12+).
06.00 Х/ф «Только ты». (12+).
08.00 Местное время. Воскресенье.
08.35 «Устами младенца».

НТВ

05.10 Х/ф «Любить по-русски 3. Губернатор».
07.00 «Центральное телевидение». (16+).
08.00 «Сегодня».
08.20 «У нас выигрывают!»

ДОМАШНИЙ

06.30 «6 кадров». (16+).
06.40 «Пять ужинов». (16+).
06.55 Д/ф «Порча». (16+).
07.30 Мелодрама «Нулевой цикл». (16+).

ТВ-ЦЕНТР

05.30 «Осторожно, мошенники!» (16+).
07.00 «Фактор жизни».
07.35 Х/ф Все о его бывшей
09.45 Д/ф «Георгий Вицин»

ЗВЕЗДА

05.55 Х/ф «Шел четвертый год войны...» (12+).
07.30 Х/ф «Детство святого»
09.00 Новости недели с Ю. Подкопеевым.
09.25 «Служу России».

КУЛЬТУРА с 18 по 24 ЯНВАРЯ

ПОНЕДЕЛЬНИК
06.30,07.00,07.30,10.00,15.00,19.30
Новости культуры.
06.35 «Пешком...» Москва водная.
07.05 «Другие Романовы».

СРЕДА

Профиль актика.
10.00 Новости культуры.
10.15 «Наблюдатель».
11.10 Д/ф «Завод».

ЧЕТВЕРГ

06.30,07.00,07.30,10.00,15.00,19.30
Новости культуры.
06.35 «Пешком...» Москва дворцовая
07.05 «Правила жизни».

ПЯТНИЦА

06.30,07.00,07.30,10.00,15.00,19.30
Новости культуры.
06.35 «Пешком...» Москва посольская
07.05 «Правила жизни».

СУББОТА

06.30 Всеволод Иванов «Тайное тайных».
07.05 М/ф: «Тигренок на подсолнухе», «Не люблю - не слушаю», «Архангельские новеллы», «Волшебное кольцо».

ВОСКРЕСЕНЬЕ

06.30 М/ф: «Приключения домовенка», «Дом для Кузики», «Сказка для Наташи», «Возвращение домовенка».

РАДИО

ПОНЕДЕЛЬНИК
11.10. Вести «Дагестан»
11.30. Радиотамаша
ВТОРНИК
11.10. Вести «Дагестан»
11.30. «Актуально».

Программа газурайди - Н.ВЕЛИБЕГОВА

Дин Вири инсаниятдиз чешнелу ксар

Ямин МЕГЪАМЕДОВ,
диндин рекъый алим

(Эвел - 2020-йисан 44-52, 2021-йисан 1-нумрайра)

**Умар халифадин
гафар** (ва насигъатар)

Гъакъикъатда, кыле акъвазнавай чехи касдиз (регъбердиз) вичин гуъзчивилик квай жемятдин гъакъиндай виридалайни лазим (ва лайихлу) кар абурухъ галаз икърар авун ва абуруз чпихъ Аллагъдин вилик диндин жигъетдай везифаяр авайди чирун я. Чал алайди (чи буржи) Аллагъди эмирнавай кар кезни эмир авун, Ада къадагъа авунвай кар кезни къадагъа авун я. Аллагъдин эмир чна гъам чи мукъва-кылийрин, гъамни чара ксарин гъакъиндай кылиз акъудна кланзава, чаз тафават авач. Гъахъ нин патал алатла, ам гъахълу я - авам касдиз чир хъун, зулумдин кар ийизвайда ибрет къачун ва дуъз гелеваз физ кланзавайди а гелеваз фин патал. Гъакъикъатда, иман тек са клан хъуналди жезвач (рикел инанмишвална, мецел лагъана, дундар амал авун лазим я). Гъар са кпуниз Аллагъди тайинарнавай вахт ава. А вахтунлай гъейри маса вахтара кап авун дуъз жедач. Къуръанда лагъанва (4-сура, 103-аят, мана): "Гъакъикъатда, кап - тайин вахтара ийидай ферз я муъминрал алай!".

Бязибуру лугъузва: "За дугъриданни гъижра авунва". Гъакъикъатда "гъижра авурди" вуж пис крайикай (гунагърикай) яргъаз хъанватла, гъам я. Бязибуру лугъузва: "Чна жигъад авуна". Гъакъикъатда, жигъад Аллагъдин рекъе душмандин аксина женг члугун ва гъарамдикай яргъаз хъун я! Чир хъухъ кез, дугъриданни, сив хъун - ихрам (къадагъайрикай хъун) я (сив хъузвай касди вич сив члурдай шейэрикай хъузвайвилляй). Гъакъикъатда, закят гун ам куън (куъ чан) хъсанарун (михъи авун) я, ам (куъне кесибдиз ийизвай хъсанвал яз гъисабмир). Закят куъ ферз ва кесибдин пай я. Гъавурда гъат (куън) кез гузвай насигъатдин! Гъакъикъатда, вичивай (сада са шей) къакъуднавай кас, ам нивай вичин дин къакъуднаватла, гъам я. Гъакъикъатда, бахтлуди вичи масадалай дуъз ибрет къачурди я! Гъакъикъатда, виридалайни пис кар (динда) бидят авун я (динда цийивилер тун), Суннадин жигъетдай уртабавал авун хийирлу я бидят ийиз чалишмиш хъунилай.

Гъакъикъатда, (гзаф) инсанриз гъакимар (кыле акъвазнай чехи ксар, башчияр) клан туш (абурукай нифрет ава), (гъавилляй) за Аллагъдивай зун ва куън нефсинин писвилериз ва гъевесриз табий хъуникай ва дуъньядиз чна эхиратдиллай (дуънья адалай вине яз, хъсан яз къуна) артухвал гуникай хъунин карда куъмек тлалабзава. Заз куъне (бязи) зулумкарриз ян гунихъай кичезва. Чпиз гзаф мал-девет авайбуралди алдатмиш жемир куън! Куъне Къуръан клевиз яхъ, гъакъикъатда, ам нур ва сагъарун (азаррикай дава-дарман) ва адалай гъейриди бахтсузвал я! Дугъриданни, халифавилин жавабдарвиллиз талукъ тир зи хивевай кар кылиз акъуднава, за насигъатарни ганва, кез ризки (паяр) гунни эмирнава, кез лазим шейрни ганва... Кез Аллагъдин вилик аксиба делил (себеб) авач, авай делил анжах куъ аксина! За и гафар лугъузва ва зини куъ патахъай Аллагъдиз астагъфир ийизва!" (Канз-уль-Уммал).

3. Нубатдин хутбадин вахтунда Умар халифади (Аллагъ рази хъурай вичелай) лагъана: "Гъакъикъатда, пак тир Аллагъди, гъамд хъуй Вичиз, Адаз шукур авун куън паталди важиблу авунва ва Вичи кез и дуъньядани, Эхиратдани багъишнавай няметрин (регъимрин, сувабрин) гъакъиндай делилар гъанва, куъне гъич тлалабни тавунваз Адавай (а няметар). Куън Аллагъ-Таа-

лади Вичиз ибадат авун патал халкъна, арадал гъанва. Адавай куън лап усал (виле авачир) затлар яз халкъ ийиз жедай. Ада халкъ авунвай шейэрикай члехи пай затлар куън патал арадал гъанва ва куън Ада анжах са Вич патал халкънава. Ада цавара вуч аватлани, чилел вуч алатлани кез муътульгъарнава ва Вичин няметар - загъирдаказ ва батиндаказ (ачухбурни ва чинебанбурни) кез булдиз ганва. Куън (гъавилляй) чилелай ва целай фидайвал авунва. Ада кез куъне шукур авун патал хуш (хъсан) няметар - япар (ван атунин гъисс), вилер (акунин гъисс) ганва. Кез Ада ганвай няметрин арада Адаман несилриз виридаз талукъбурни ава ва дингъилириз къетлендиз ганвайбурни. А няметар - умумибурни, къетленбурни куъ улькведа (гъукуматда), заманада, несилда хъана. А няметрикай кылди (къетлендиз) са касдив агакънавай са няметни авач. Къе куън чилел гъукум (ихтиярар) гъиле авайбур я, чилел алай гзаф ксар куъ гъилик ква. Аллагъди, дугъриданни, куъ диндиз гъалибвал ганва... Белки, агакъин (Ада) шукур ийизвайбурун шукур, зикир ийизвайбурун зикир, чалишмиш жезвайбурун чалишмишвилер. И къадарсуз гзаф няметрикай (чпин къадар гъисабиз тежедай, чпиз лайихлу кыммет гуз тежедай) анжах Аллагъдин куъмекдалди ва регъимдалди агакъда.

(Гъавилляй), чна Аллагъдивай тлалабзава, Вичелай гъейри ибадат авуниз лайихлу тир маса илагъи авачир, Адаз итлаатлувал авунин ва Адан разивал къазанмишунин карда Ада чаз куъмек гун.

Рикел гъваш (куъне) Аллагъдин имтигъан ва тамамдаказ Ада кез багъишнавай няметрин гъакъиндай шукур гъваш - куъ межлисрани, кылдини. Гъакъикъатда, Аллагъ-Таалади Муса пайгъамбардиз лагъанва (14-сура, 5-аят, мана): "Бес, акъуд (вуна) жуван халкъ зулуматрай (мичливилерай) нурдиз, ва рикел гъваш вуна абурун - Аллагъдин (патай тир гъалибвиллин) йикъар (ва няметар). Гъакъикъатда, а карда делилар (ибретар) ава - гъар са (гзаф) сабурлу, (гзаф) шукурлу касдиз!". Мугъаммад пайгъамбардиз (куъй Аллагъдин патай салават ва саламар хъурай вичиз) лагъанва (8-сура, 26-аят, мана): "Ва рикел гъваш (куъне эй, муъминар) куън тимил авай зайифбур яз чилел...".

Куън чилел зайифбур, кесибар тир ва Аллагъдикай кез делилар чизвачир (авамвиле авай)... Амма Ада кез Вичин дин ракъурна (Пайгъамбардиллай Къуръан авудна), ва адалди куън телефвиликай къутармишна. А диндикай кез дуъньядин хийиррикай еке паяр авачлани, Эхиратдин пай (суваб) куън паталди якъиндаказ авазва - (вични) вири хкведай эхиримжи чка (Эхират) тирла! Ада квекай гзафбуруз дуъньядин хийирарни ганва, Эхиратдин сувабарни (гъуърметарни) - Вичиз клан хъайибуруз. (Гъавилляй) за куъ рикел Аллагъ гъизва, Ам куъ риклер элкъуърдайди (куъни куъ риклерин арада манивал твадайди) я, кез Аллагъдин гъахъ (ихтиярар) чир хъанмазни, амал ая (кылиз акъуда) ва куъне куъ нефсерни Адаз итлаатлувал авуниз мажбур ая. Куъ чанда (риклер) (санал) хъана кланда: ганвай няметрал шадвални ва магърум хъунихъай кичевални, хъсан няметар пис балайралди звез хъунин гъакъиндай къурхувални.

Гъакъикъатда, няметар вахчунин гъакъиндай виридалайни зурба кар абур инкар авун (абуруз лазим кыммет тагун) я. (Аллагъдиз) шукур авун девирдин бедбахтвилерикай (мусибатрикай) саламатвал я ва (гъакъини) шукур авун няметар артухардай (ва хуъдай) кар я! Зи хиве Аллагъдин вилик кез (дуъз) кар эмир авунин ва (члур кар) къадагъа авунин важиблвал ава" (Тарих-атл-Табарий).

(КъатI ама)

Диндин месэлайриз талукъ суалар пайда хъайитла, ватцапдин
8-989-653-42-35 нумрадиз кхъихъ.

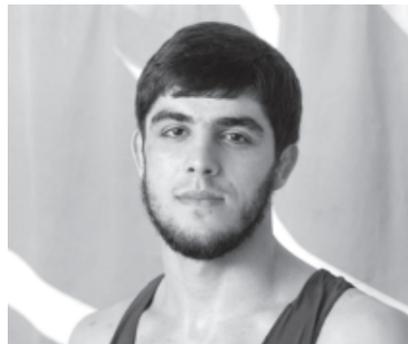
Виридалайни хъсан "10"

Рагнеда РАМАЛДАНОВА

Вири инсаниятдин вилик залан имтигъан эцигай 2020-йиса гила тарихда вичин чка къунва. Пугъвалди, ам себеб яз малумарай карантинди, чи гъар садан умуърда дерин гел, хейлин крар мад ва мад сеферра вередирд хъийизни туна. Коронавирус себеб яз, республикадин, улькведин, гъатта дуъньядин спортдин майданрани дегишвилер арадал атана - са жерге чемпионатар, кивенквечивал патал акъажунар кыле тухуз хъанач. Спортдин рекъе виридалайни важиблур, кылинбур, чеб 2020-йисуз Токиода кыле тухун лазим тир Олимпиададин къугъунарни къулукъди члугуниз мажбур хъана (абур цли кыле тухудайвал я).

Гъар гъикъ ятлани, кыле фейи спортдин мярекатра чи халкъдин къегъал рухвайри чпин гъунарар къалурна. Абурукай чна хабарарни ганай. Эхиримжи са шумуд йисуз адет хъанвайвал, абуру къазанмишай нетижайрикай даях къуналди, «Лезги газетди» чи халкъдин векилкай 2020-йисан виридалайни хъсан 10 спортсмен хъанва. Абурухъ ва спортдин рекъе камар къачузвай чи амай ватандашрихъни алукънавай йисуз чандин сагъвал, риклин шадвал ва рикле авай къастарни мурадар кылиз акъуддай къуватарни мумкинвилер хъурай.

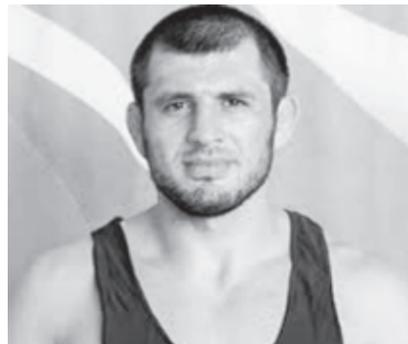
Ингъе нубатдин сеферда чна хъанвай виридалайни хъсан "10" спортсмен:

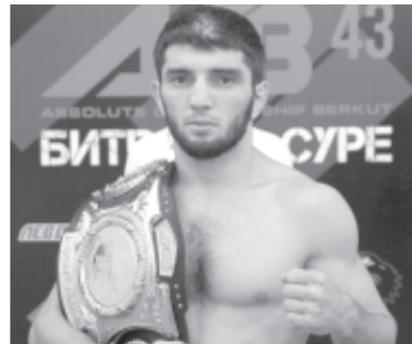
Радик Къулиев

Икрам Алискеров

Жавид Гъамзатов

Велимурад Алхасов

Мугъаммед Эминов

Даурен Куругълиев

Къурбан Къурбанов

Рамазан Ферзалиев

Феликс Халибегов

Ислам Гъуьсейнов

"Лезги газетда" диндин пак кхъинар жезва. Гъавилляй ам чиркин чкайрал гадарун къадагъа я.

Лезги газет

УЧРЕДИТЕЛЬ:

Дагъустан Республикадин информатизациядин, алакьадин ва массовый коммуникациярин министерство

367018, Махачкъала, Насрутдинован пр., 1 "а"

КЪИЛИН РЕДАКТОР
М. И. ИБРАГЪИМОВ

(+78722) 66-00-60

E-mail: lezgiGazet@yandex.ru

КЪИЛИН РЕДАКТОРДИН
ЗАМЕСТИТЕЛЬ
К. Н. ФЕРЗАЛИЕВ

66-13-55

ЖАВАБДАР СЕКРЕТАРЬ

Ш. Ш. ШИХМУРАДОВ

66-02-81

ОТДЕЛРИН РЕДАКТОРАР:

ПОЛИТИКАДИН
Н. М. ИБРАГЪИМОВ

66-00-59

ЭКОНОМИКАДИН
Ж. М. САИДОВА

66-00-63

КУЛЬТУРАДИН
Д. Б. БЕЙБАЛАЕВ

66-00-58

ЛИТЕРАТУРАДИН
М. А. ЖАЛИЛОВ

66-00-64

ЯШАЙИШДИН ВА ЧАРАРИН
Р. С. РАМАЛДАНОВА

66-00-57

БУХГАЛТЕРИЯ

66-00-62

КАССА

66-00-56

ЖАВАБДАР КОРРЕКТОР
М. МАГЪАМДАЛИЕВА

ВЕРСТКА ИЙИЗВАЙДИ
Ш. ФЕЙЗУЛЛАЕВА

Газет йиса 52 сеферда актъазва
Газет алакьадин, информационный техноло-
гийрин ва массовый коммуникациярин хиле
гуьзчивал авунин рекъай Федеральний къул-
лугьдин Дагъустан Республикада авай Управ-
лениди 2019-йисан 22-апрелдиз регистра-
ция авуна.

Регистрациядин нумра ПИ № ТУ 05-00420
Макъалаяр редакцияди туькьур хъийизва.
Макъалайриз рецензияр гузвач ва абур эл-
къвена вахъузвач. Редакциядинни макъалай-
рин авторрин фикрар сад тахъун мумкин я.
Газетда чап авун патал теклифнавай матери-
алра гъанвай делирлин дуьзвиллин ва керчек-
виллин патал хай жавабдарвал авторрин чпин
хиве гъатзава.

РЕДАКЦИЯДИН ВА
ИЗДАТЕЛДИН АДРЕС:

367018, Махачкъала, Насрутдинован
проспект, 1 "а". Печатдин къвал

ГАЗЕТДИН ИНДЕКСАР:

Йисан - ПП200
Зур йисан - ПП171

Чап ийиз вахъудай вахт - 21.00

Чап ийиз вахъана - 17.00

Газет "Издательство" "Лотос"
ООО-дин типографияда чапна.

367000, Махачкъала,
Пушкинан куьче, 6.

Тираж 6686

Илишандик квай материалар
гъакьидихъ чапзавайбуру я.

12+ - Икъван яшар хъанвайбуру къелрай
НАШИ РЕКВИЗИТЫ:

ГБУ "Редакция республиканской газеты
"Лезги газет"

УФК по РД
Отделение - НБ РД г.Махачкъала

БНК - 048209001

ИНН - 0561051314/КПП - 057101001

Р/Сч - 40601810100001000001

Л/Сч - 20036 Ш60090

Цийи йисуз - цийи хабар

Гъаким КЪУРБАН

2021-йисан тебрикрихъ галаз зав са цѣп-цийи хабарни агакъна: "Интернетдиз "Къайи рагъ" тивар алай сад лагъай лезги художественный кинофильм актатнава!"

Зун къадар авачир къван шад хъана. Гъа лезъеда рикел чи алакьунар авай зари Седакъет Керимова, адан "Къайи рагъ" роман актатна, за фикрнар: "Ихътин кинофильм майдандиз акъуднавайди анжах Седакъет ханум я".

Гъакл хъунни авуна: 3-январдиз "Къайи рагъ" кинофильм "Южда" телеканалдай мад сеферда къалурна, ам заз, зи хизандизни акуна. "Къайи рагъ" Лезгистандин багълар-дагълар, хуьрер-къвалер къалурзавай, лезгийрикой суьгъбетзавай, игитрин-штиракчияр лезги члалал рахазвай (лезги текст урус члалал элкъурнавай), халкъдин адетар, манияр ва музыка квай, къве паюникай ибарат сад лагъай лезги художественный кино-тамаша я. "Къайи рагъ" фильмдин гьекатар Лезгистанда ва адалай къерехра Ватандин Чѣхи дявдилай виликан ва гуьгъунин йисара киле физва. Тамашзавайди фильмдин килин игитрин, иллаки Яргунатанни Ярметан, мурадар килиз актат тавур, залан, пашман къадарри-къисметри чпелди члугъазва. Абурухъ галаз кинофильмдин ажайиб тиварни къазва - "Къайи рагъ". И тивар лезги халкъдин къисметдихъ галаз къазвайдини гьиссун четин туш.

Заз ихътин ивирдин, цийи йисан багъишдин сценарий кхъей Седакъет Керимовадиз, игитрин ролра къугъвай артистриз, абурун рахунар урус члалал элкъурнай заридиз, шикилар члугур пешекарриз, кинофильм дуьньядиз къалурай "Южда" каналдин регъбердиз, къве паюникай ибарат кинофильм майдандиз акъудун патал члугур вири зегъметрин къиметар-гъахъар гайи жумарт рухвайриз аферин! Вири пара къадар сагърай!

Телевизордин экрандила чаз мад ва мад лезги художественный кинофильмар аквадай-дак за умуд кутазава.

И мукъвара чав чулав хабар агакъна - яргъалди члугун тавур залан азардикди 86 йисан яшда авай гуьрметлу муаллим, камаллу, ватанперес, инсанперес кас Гъажиев Гъажи Эмиргъаевич рагъметдиз фена.

Гъ.Э.Гъажиев Ахъегъ райондин Къутунхъарин хуьре 1934-йисуз дидедиз хъана. 1956-йисуз ада Дагъустандин педагогикадин С. Сулейманан тиварунихъ галай институтдин физикадинни математикадин факультет акъалтларна. Жегъил пешекарди зегъметдин рехъ Ахъегъ райондин Хуьруьгрин юкъван школада физикадин муаллим яз къвалахунилай башламишна. 1964-йисалай 2001-йисалди Гъажи Эмиргъаевича хайи хуьруьн - Къутунхъарин юкъван мектебдин директордин везифаяр тамамарна.

Гуьгъунин йисара къисметди ам Дербент шегъердиз акъудна. Ина ада къве университетдин - МСИ ва РГСУ - филиалра жуьреба-жуьре къуллугъар тамамарна. 2014-йисуз зегъмет хуьнин рекъай НДОУ-дин курсар ачухна.

Дагълух хуьрерин аялриз, лезги халкъдин гележегдин несиладиз савадлувилхъди, экуь гележегдихъди фидай рекъер ачух жедайвал къуватар эцигун, абурун къулайвал патал жезмай къван шартлар тешиклун - муаллимди вичин къвалахда виридалайни гзаф фикир гузвай терефар гъа ибур тир лагъайтла жеда.

Камалдин ибараяр

Къизилди хъиз нур гудай сарубугъда къуьлукъ арабир чулав суьрмени жеда.

Зияудин ЭФЕНДИЕВ

Дуьз рехъ хътин рикни къанда, Тахъун патал татабар.

Шихнесир КЪАФЛАНОВ

Шиират чан алай инсандиз ял ядай вахтунда руьгъдиз къезилвал гудай, рикл аладардай затл я.

Исмихан КЪАДИМОВ

Чехирдикай жедач дарман-гъалатл ахъаймир, Къведа мадни четин заман-къуват ахъаймир.

Абдуселим ИСМАИЛОВ

Инсан илимлуди хъуниз ктабди рехъ ачухзава.

Тажидин АГЪМЕДХАНОВ

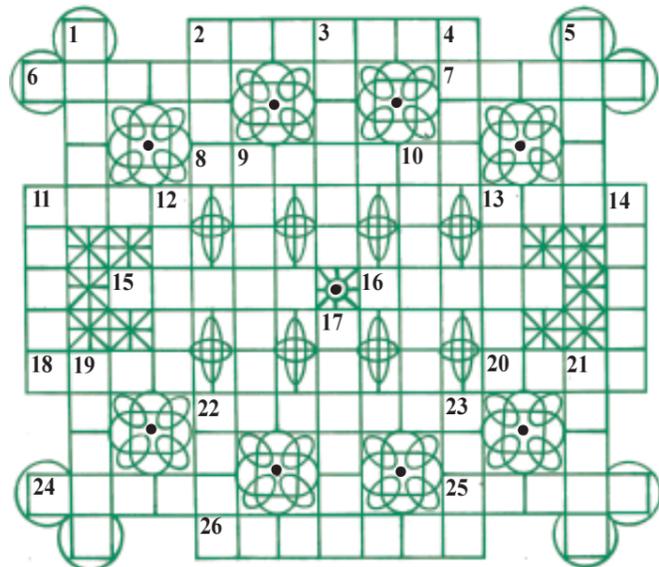
Шаирдин келима хъайшла керчек, элкъведа элперин мандиз гуьрчег.

Азиз АЛЕМ

Къватлайди - К.КЪЕЛЕТВИ

Кроссворд

Туькьурайди - Салигъ ИБРАГЪИМОВ

ДУЪЗ ЦІАРАРА: 2. Туьквенда шейэр эцигдай чка. 6. Техил алцумдай уьлчме (14 кг). 7. Раж. 8. Къвенкъевичи. 11. Медицинадин алебастр. 13. Салатдин хъач. 15. Гуьлелайни зурба я. 16. Фу кутадай парча. 18. Лезгийрин тивар-ван авай ансамбль. 20. Тарарал жеда. 22. "Куьруьвал" гафунин антоним. 24. Чуьхверрин сорт. 25. Жегъил лезги генерал Муслимован тивар. 26. Пис.

ТИК ЦІАРАРА: 1. Къвед лагъай зуьрнечи. 2. Йиса 12 жеда. 3. Халкъдин килевайди. 4. Махачкъаладин футболдин команда. 5. Гъукуматдин киле авай шагъ. 9. Дербент районда са хуьр. 10. Жиггерин пис азар. 11. Багъа металл. 12. Са мертебадин къвалин жуьре. 13. Геж хайи таза къел. 14. Итимсуз, алчак. 17. Цллай ядай затл. 19. Цан цадай алат. 21. Сулейман-Стальский районда са хуьр. 22. Малум тир. 23. Балкъандин дабандиз ядай ракъ.

Гъ.Э. Гъажиев

И карда ада вичин ата-бубайри къунвай рехъ намуслудаказ да-вамарна.

Гъ.Гъажиева тарс гайи жа-ванрикай еке дережайрив агакънавай пешекарар, алимар хъан-ва. Пешедин рекъай юлдашрини адахъ галаз мукъвал-мукъвал меслятар ийидай.

Гъ.Гъажиеван баркаллу зегъмет "РСФСР-дин халкъдин просвещенидин отличник", "ДСССР-дин лайихлу муаллим" гуьрметдин тивараралди, гъакни гзаф къадар маса шабагъралди къейднава.

Гъажи Эмиргъаевичан экуь къамат ам чидайбурун рикел-лай садрани алатдач. Чна гуьрметлу муаллимдин хизандиз, багърийриз ва ярар-дустариз башсагълугъвал гузва.

"Лезги газетдин" редакциядин коллективди Надият Велиевадиз играми стха
Агъалар ОМАРОВ
рагъметдиз финихъ галаз алакьалу яз, дериндай хажалат члугуниви, башсагълугъвал гузва.

Махачкъалада яшамаш жезвай Азедин Мурадович Эсетован хизари Санкт-Петербургда яшамаш жезвай Низамидин Къайинбеговиз играми руш
ХАМИДА
рагъметдиз финихъ галаз алакьалу яз башсагълугъвал гузва.

"Лезги газетдин" редакциядин коллективди яшлу муаллим-мухбир, зегъметдин ветеран
Музафар Теймуршагъович ГЪАСАНОВ
рагъметдиз финихъ галаз алакьалу яз адан хизанриз, мукъва-кйлийриз башсагълугъвал гузва.

РД-дин сиясатдин партийрин региональный отделенийрин Советди Хасавюрт райондин Къурушрин хуьрай тир Закир Гъетемович Вердиеваз стха
БАХТИЯР, вах **ЖАВАГЪИР**, езне **КАМАЛ**
рагъметдиз финихъ галаз алакьалу яз башсагълугъвал гузва.

"Лезги газетдин" редакциядин коллективди Махачкъаладин 38-нумрадин гимназиядин муаллим Гъалимат Мегъамедовна Баламирзоевадиз играми хтул
ЗАУР
бедбахтвилелди телеф хуьнихъ галаз алакьалу яз башсагълугъвал гузва.

РФ-дин багъманчийрин Союздин Дагъустанда авай региональный отделенидин коллективди Хасавюрт районда авай отделенидин регъбер Закир Гъетемович Вердиеваз ва адан мукъва-кйлийриз стха
БАХТИЯР, вах **ЖАВАГЪИР**, езне **КАМАЛ**
рагъметдиз финихъ галаз алакьалу яз башсагълугъвал гузва.

Мегъарамдуьруьн М.Гъажиеван тиварунихъ галай 1-нумрадин юкъван мектеб 1974-йисуз санал акъалтларай юлдашри
Земфира Надировна БЕКЕРОВА
кечмиш хуьнихъ галаз алакьалу яз рагъметлудан уьмуьрдин юлдаш, хирург Бекер Бекероваз, стхайриз, вахаз ва вири мукъва-кйлийриз, дериндай хажалат члугуниви, башсагълугъвал гузва.

Малумат

Компаниядиз Дагъустанда тешикатривайни халкъдивай датлана хипен, калин, балкъандин пи (макъ) къватлиз алакьдай итим гереказава. Пи йисан кылай-кылиз герека я. Суалар ва теклифар телефондай веревирдда: 8-905-310-57-10 (Талгат)

"ЛГ"-дин 1-нумрадиз актатай сканворддин жавабар:
ДУЪЗ ЦІАРАРА: Къуччагъ. Чумалар. Алла. Верди. Рикл. Шихвердиев. Карвансара. Ризки. Шагъадатнама. Ибпис. Халу. Верн. Партахал. Рухсат.
ТИК ЦІАРАРА: Чуьхвер. Чамарар. Алиев. Алуча. Ашар. Ериш. Исрафил. Куьт. Акъажунар. Арш. Нясвал. Тилит. Буфа.